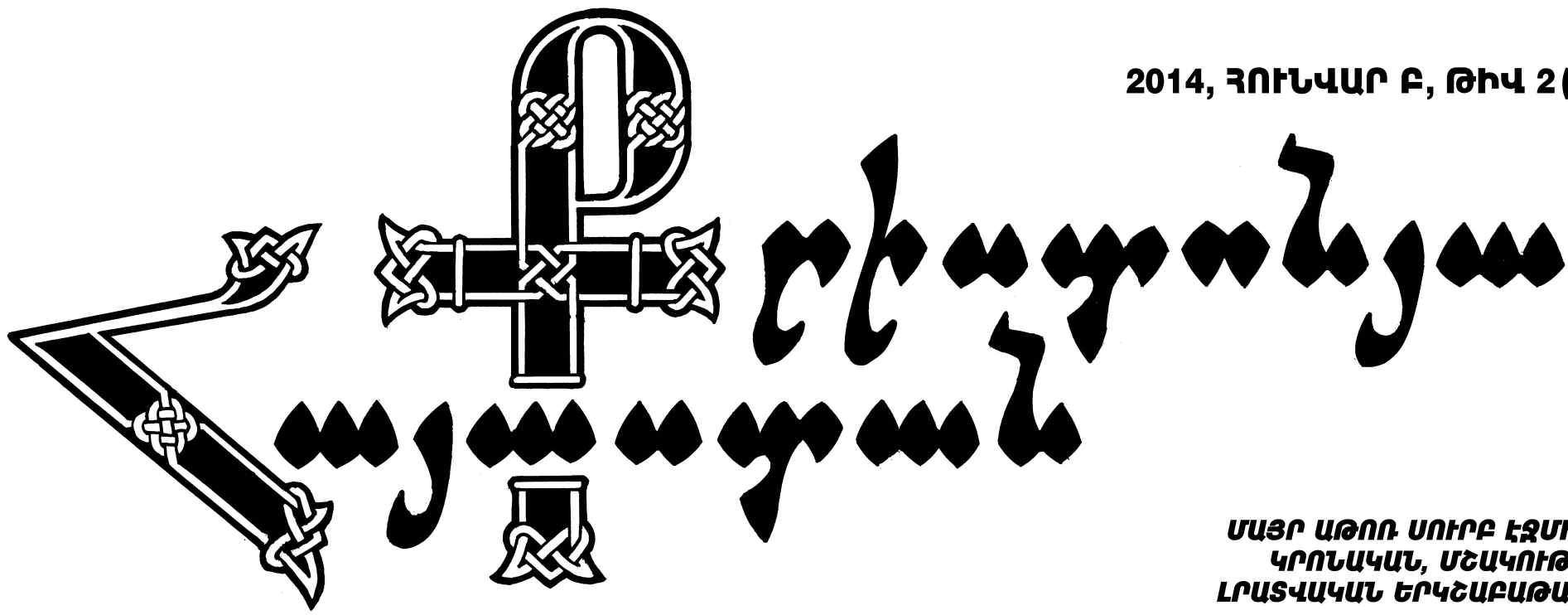

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱԾՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

**Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ
ՀԱՅՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՈՒՂԵՐՁԸ
ՀԱՅՈՅ ԲԱՆԱԿԻ ՕՐՎԱ ԱՌԻԹՈՎ
(28 հունվարի, 2014 թ.)**

Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնից՝ քրիստոսահաստատ մեր նվիրական սրբավայրից, Հայոց բանակի օրվա առիթով հայրապետական Մեր օրհնությունն ու շնորհավորանքներն ենք բերում սիրեցյալ մեր ողջ ժողովրդին և քաջարի մեր բանակի զորաց ու զորակամաց:

Մեր անկախ պետականության մեծ ձեռքբերումն է Հայոց բանակը, որն Աստծու օրհնությամբ մարտունակ ու զորեղ՝ արթուն պահպանում է ազատ, խաղաղ ու ստեղծարար կյանքը մեր հայրենիքի: Հայոց բանակը մշտապես կրողն է եղել մեր ժողովրդի հավատավոր, ազատատենչ հոգու, որով մեր պատմության վճռական պահերին կերտել է իր հաղթանակները: Այսօր էլ մեր Բանակի մարտիկները հերոսանում են իրենց կյանքն են ընծայում հայրենիքին՝ դասվելով բոլոր ժամանակներում ի սեր հայրենյաց մարտնչած ու նահատակված քաջերի կողքին: Այս տոնական օրը մենք հիշում

ու մեծարում ենք հայ զենքի փառքը կերտած մեր պանծալի զինվորներին, զորավարներին, անմահ մեր հերոսներին և բոլոր նրանց, ովքեր նվիրվեցին անկախ պետականության ստեղծման վեհ և նվիրական գործին:

Մատթում ենք, որ Հայոց բանակի մարտիկները հոգու նվիրումով ու արիությամբ, նախաձեռնողորեն շարունակեն իրենց մշտարթուն ծառայությունը և բազմապատկեն Հայոց բանակի ձեռքբերումները՝ պաշտպանելով մեր երկիրը, մեր արժեքներն ու սրբությունները:

Թող Ամենակալ Տերը խաղաղություն շնորհի ողջ աշխարհին և իր Ամենախնամ Աջի հովանին տարածյալ պահի հայոց երկրի, զորաց ու զորակամաց և ժողովրդի վրա:

Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի շնորհը, սերը և խաղաղությունը բոլոր լինեն ամենքիս հետ: Ամեն:

Օրհնությամբ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ

Սբ Պատարագ՝ Հայոց բանակի օրվա առիթով

Հունվարի 26-ին՝ Բանակի օրվա առիթով, Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Շայրազույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հանդիսապետությամբ մատուցվեց սբ Պատարագ: Պատարագիչն էր Հայոց բանակի հոգեւոր առաջնորդ Վրթանես Աբրահամյանը:

Ներկա էին Հայ Եկեղեցու թեմակալ առաջնորդներ, Մայր Աթոռի միաբաններ, ՀՀ պաշտպանության նախարար Սեյրան Օհանյանը, ՀՀ բանակի բարձրագույն սպայական կազմը, Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության նախագահ Պերճ Սեդրակյանը եւ ՀԲԸՄ-ի անդամներ:

Իր քարոզում Վրթանես սրբազանն անդրադարձավ Հայոց բանակի ունեցած կարեւոր դերին ու նշանակությանը: «Հայտնի ճշմարտություն է, որ քրիստոնեությունը խաղաղության ու հանդուրժողականության, համերաշխության ու ներդաշնակության, այսինքն՝ սիրո կրոն է, որ մարդկանց թելադրում է աշխարհում ապրել առանց տարածաշրջանների ու թշնամանքի: Թվարկված պայմանները ցանկալի են բոլորիս համար: Ամենքս էլ, սակայն, գիտակցում ենք, որ ի-

րականում այսօր թվարկվածներս պակասում են, ուստի անհրաժեշտություն է դառնում ունենալու մի զորավոր պատենչ, որը կարող է հակադրվել բռնությանն ու բիրտ ուժին: Ամեն երկրի համար այդ զորությունը բանակն է: Քանի դեռ երկրի վրա տիեզերածավալ խաղաղություն եւ մարդկանց միջեւ հաճություն չեն հաստատվել, բանակն անհրաժեշտ պայման է մնում՝ պետությունների ներքին եւ արտաքին անդորրն ապահովելու համար...

Մեր պետության պարագայում գեներն ու բանակը երկրին կենսա-

կանոթեն անհրաժեշտ եւ պաշտպանվելու նպատակով եւ ոչ թե անօրեն ձգտումների եւ ոտնձգությունների, այլոց վրա արշավելու, ուրիշի սահմանները զավթելու եւ անմեղների արյունը հեղելու համար: Բանակներ կան, որոնք մահ են սփռում, բանակներ էլ կան, որոնք վերահաստատում են խաղաղությունն ու սերը: Ինքնապաշտպանությունը մարդու բնական, անկապտելի իրավունքներից մեկն է, որն էլ ստիպում է ունենալ ուժեղ բանակ: Մեր երկրի վրա եկող թշնամին պետք է գիտակցի, որ իր բռնության դիմաց կարող է համարժեք պատասխան ստանալ. սրով է զախի՝ կարող է սրից էլ ընկնել: Խաչը հոգեւոր գեներ է՝ ընդդէմ չարի, որը պահպանում է իրեն ապավինողին, իսկ շրջվելով՝ դառնում է ֆիզիկական գեներ՝ պաշտպանելով նաեւ խաչին ապավինողի մարմինը: Այս առումով հայ զինվորը պարտ է գիտակցել, որ հաղթանակները չեն տրվում միմիայն գեներով, այլ՝ հավատքի այն զորությամբ, որ դարեր շարունակ սերմանել են մեր մեջ մեր սուրբ եւ քրիստոսաշավիղ հայրերը», - իր խոսքում մասնավորապես նշեց սրբազան հայրը:

Շարունակությունը՝ էջ 2

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց ՀԲԸՄ-ի նախագահին

Հունվարի 27-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց ՀԲԸՄ-ի նախագահ Պերճ Սեդրակյանին եւ տիկին Վերա Սեդրակյանին, ինչպես նաեւ՝ ՀԲԸՄ-ի փոխնախագահ Սինան Սինանյանին եւ տիկին Անժել Սինանյանին:

Հանդիպման ընթացքում տիար Սեդրակյանը Նորին Սրբությանը ներկայացրեց ՀԲԸՄ-ի կողմից Հայաստանում եւ Արցախում իրականացվող ծրագրերը: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ ՀԲԸՄ-ի նախագահը նաեւ քննարկեցին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եւ ՀԲԸՄ-ի համատեղ եկեղեցաշինական, կրթական եւ սոցիալական ծրագրերը, եկեղեցական կյանքին առնչվող զանազան խնդիրներ: Նո-

րին Սրբությունն այս առիթով իր օրհնությունն ու գնահատանքը բերեց ՀԲԸՄ-ի նախագահին եւ ՀԲԸՄ-ի անդամներին՝ նրանց եկեղեցանվեր ոգու եւ Հայ Եկեղեցուն ու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին ցուցաբերվող մշտական զորակցության, ազգօգուտ եւ հայրենաշեն նվիրյալ գործունեության համար:

Մասնավոր անդրադարձ կատարվեց սիրիահայության վիճակին, ինչպես նաեւ՝ Մայր Աթոռի եւ Հայ Եկեղեցու թեմերի կողմից Սիրիայի հայ համայնքին, Հայաստանում եւ այլ երկրներում ապաստան գտած սիրիահայ ընտանիքներին ցուցաբերվող օգնությանը: Վեհափառ Հայրապետը եւ ՀԲԸՄ-ի նախագահը, իրենց մտահոգությունն արտահայտելով Սիրիայում տիրող

ծանր կացության առնչությամբ, կարեւորեցին աշխարհասփյուռ հայության եւ ազգային հաստատությունների ջանքերի մեկտեղումը՝ ի նպաստ հակամարտության դժվարությունները կրող հայորդիներին:

Զրույցի ընթացքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ ՀԲԸՄ-ի ներկայացուցիչներն արծարծեցին նաեւ Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին առնչվող հարցեր: Նորին Սրբությունն ընդգծեց կարեւորությունը տարելիցին ընդառաջ իրականացվելիք միջոցառումների, որոնք պիտի նպաստեն հայ ժողովրդի նկատմամբ արդարության վերականգնմանը: Վեհափառ Հայրապետը մասնավորապես ներկայացրեց Հայոց

եղեռնի զոհերի սրբադասման ուղղությամբ Հայ Եկեղեցու սրբադասման հանձնախմբի կողմից իրականացվող աշխատանքները, որոնք քննության պիտի առնվեն տարեկան զուգարկվելիք Հայ Եկեղեցու եպիսկոպոսաց ժողովի ընթացքում:

Հանդիպման ավարտին ՀԲԸՄ-ի նախագահ Պերճ Սեդրակյանը եւ ՀԲԸՄ-ի փոխնախագահ Սինան Սինանյանը, շնորհակալություն հայտնելով ընդունելության համար, վստահեցրին Ամենայն Հայոց Հայրապետին, որ ՀԲԸՄ-ն, հավատարիմ իր առաքելությանը եւ եկեղեցասեր ոգուն, պիտի շարունակի ըստ ամենայնի իր ազակցությունը բերել Մայր Աթոռին եւ նրա ազգանվեր ծրագրերին:

Սբ Պատարագ՝ Հայոց բանակի օրվա առթիվ

Սկիզբը՝ էջ 1

Պատարագի ավարտին Մայր տաճարի Իջման ս. Սեդանի առջև, հանդիսապետությամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, կատարվեց Հանրապետական մաղթանք՝ ի շինություն եւ ի պայծառություն Հայաստան աշխարհի ու Հայոց բանակի:

Հանրապետական մաղթանքից հետո Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի հանդիսությունների դահլիճում տեղի ունեցավ պաշտոնական ընդունելություն, որի ժամանակ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իր օրհնությունն ու բարեմաղթանքները բերեց ներկաներին՝ մեկ անգամ եւս ամենքին շնորհավորելով Հայոց բանակի 22-րդ տարեդարձի առիթով:

Իր խոսքում Նորին Սրբությունը գոհունակությամբ նշեց, որ Հայոց բանակն իր զինվորների ու զորականների անձնվեր ծառայության շնորհիվ այսօր ապահովում է երկրի խաղաղությունը՝ անվրդով կյանք ստեղծելով մեր ժողովրդի ու հայրենիքի համար: Վեհափառ Հայրապետը ՀՀ զինված ուժերի սպասավորների մաղթեց Տիրոջ օրհնության ներքո երկար տարիների քաջառողջ կյանք, արդյունավոր ծառայություն եւ նորանոր ձեռքբերումներ՝ ի սեր Մայր հայրենիքի եւ ի փառս մեր ժողովրդի:

Այսուհետեւ տեղի ունեցավ շքանշանների հանձնման արարողություն: Ի գնահատություն հայրենիքին ու հավատավոր ժողովրդին մատուցած ծառայությունների, Հայոց բանակի հոգեւոր առաջնորդ Վրդանես եպս Աբրահամյանի միջնորդությամբ, Վեհափառ Հայրապետը Հայ Եկեղեցու «Սբ Ներսես Շնորհալի» պատվով բարձր շքանշանով պարգե-

ւատրեց գեներալ-մայոր Սամվել Կարապետյանին, գեներալ-մայոր Պողոս Պողոսյանին, տիար Գառնիկ Հայրապետյանին, գնդապետ Դանիել Բալայանին եւ գնդապետ Օնիկ Գասպարյանին:

Հայրապետական սրբատառ կոնդակն ընթերցեց Վրդանես եպս Աբրահամյանը: «Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից Հայոց բանակի օրվա առիթով

բերում ենք Ձեզ հայրապետական Մեր օրհնությունն ու բարեմաղթանքները եւ գոհունակությամբ անդրադառնում հայրենի մեր երկրին մատուցած Ձեր ծառայություններին: Արցախյան հերոսամարտի տարիներին հազարավոր մեր հերոս զավակների հետ միասին Դուք Ձեր կարողությունները հոգու ողջ նվիրումով ի սպաս բերեցիք մեր Հայրենիքի պաշտպանության սուրբ գործին: Աստված պարգև մեր հողի ազատագրման ծանր ու երկարատեւ պայքարում մեր ռազմա-

կան հաջողությունները կերտվեցին Ձեզ պես հայորդիների քաջության ու անձնագոհության շնորհիվ, ովքեր արիաբար դիմակայեցին հակառակորդի բոլոր հարձակումներին եւ հաղթական էջեր հավելեցին մեր արդի պատմությանը: Չինադադարի պայմաններում Դուք շարունակում եք տարբեր պաշտոններում արդյունավոր ծառայությամբ ավանդ բերել Հայոց բանակի զորացմանը՝ ի խնդիր մեր երկրի ու ժողովրդի ապահովության ու առաջընթացի: Ձեզ շնորհված բազմաթիվ պետական ու զինվորական կոչումներն ու պարգևները արժանի վկայություն են տասնամյակների Ձեր գովարժան վաստակի»,- մասնավորապես նշված է շքանշանակիրների շնորհված հայրապետական կոնդակում:

Հրապապ կոչ

Սիրիայում արդար խաղաղության հաստատման

Հունվարի 15-17-ը ժնեւում՝ Եկումենիկ կենտրոնում, տեղի ունեցավ Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի Եկումենիկ խորհրդակցություն՝ Սիրիայի վերաբերյալ, որին մասնակցեցին տարբեր Եկեղեցիների հոգեւոր առաջնորդներ եւ ներկայացուցիչներ Սիրիայից, Միջին Արեւելքի Եկեղեցիների խորհրդից, Վատիկանից եւ Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդից: Խորհրդակցության Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսությունը ներկայացնում էր ԵՀՆ Կենտրոնական կոմիտեի անդամ Վիգեն արք. Այքազյանը (Հայ Եկեղեցու Ամերիկայի հայոց Արեւելյան թեմ):

Խորհրդակցության արդյունքում մասնակիցները հանդես եկան հայտարարությամբ՝ ուղղված առաջնորդված Սիրիայի վերաբերյալ կայանալիք «Ժնեւ II» համագումարին, որում մասնավորապես ասված է.

«Քրիստոնյաները քրիստոնության տարածումից ի վեր մշտապես իրենց ներկայությունն են պահպանել Սիրիա երկրում: Այսօր, որպես Եկեղեցիներ եւ Եկեղեցուն առնչվող մարդասիրական կառույցներ, մենք ամեն օր Սիրիայի ժողովրդի հետ ենք՝ Ե՛ր երկրի ներսում, Ե՛ւ փախստականների հետ: Այստեղ մենք ուղիներ ենք փնտրում բարձրացնելու նրանց ձայնը:

Մենք անհանգստանում ենք բոլոր այն մարդկանց համար, ովքեր տուժել են Սիրիայում՝ անխնա բռնության եւ մարդկային աղետի պատճառով: Անհամար թվով անմեղ երեխաներ, կանայք եւ տղամարդիկ են սպանվում, վիրավորվում եւ հեռացվում իրենց տներից: Մենք լսում ենք նրանց լացի ձայնը՝ հասկանալով, որ երբ «մեկը տառապում է, մենք էլ ենք տառապում իր հետ» (Ա Կորնթ. ԺԲ 26):

Երկրում տիրող ճգնաժամին ոչ մի ռազմական լուծում չի կարող լինել: Ջանալով հավատարիմ մնալ բոլոր մարդ արարածների հանդեպ Աստծո տաճած սիրուն եւ ելնելով նաեւ միջազգային մարդասիրական իրավունքի համատեքստից՝ ներկայացնում ենք խաղաղության հաստատմանն ուղղված գործողությունների եւ ուղեկիշների ներքո հիշյալ պահանջը:

Դիմում ենք ձեզ՝ «Ժնեւ II» համագումարի մասնակիցներին.

1. Հետամուտ լինել Սիրիայում բոլոր զինված հակամարտությունների եւ թշնամության անհապաղ դադարեցմանը: Կոչ ենք անում հակամարտության բոլոր կողմերին՝ ազատ արձակել ձերբակալված եւ առեւտրված անձանց: Հորդորում ենք ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդին՝ միջոցներ ձեռք առնել՝ վերջ դնելու համար Սիրիա գեւքի եւ օտարերկրյա զինվորների հոսքին:

2. Ապահովել, որ Սիրիայի բոլոր խոցելի համայնքները եւ հարեւան երկրներում ապաստան գտած փախստականները պատ-

շած հումանիտար օգնություն ստանան: Այնտեղ, ուր բնակչության մի ստվար զանգված նման լուրջ վտանգի մեջ է, կարելի է հումանիտար լիարժեք մի մուտք՝ համաձայն միջազգային իրավունքի եւ պաշտպանության պատասխանատվության:

3. Չարգացնել բազմակողմանի եւ ընդգրկուն գործընթաց Սիրիայում՝ արդար խաղաղության հաստատման եւ երկրի վերակառուցման համար: Հասարակության բոլոր հատվածները (ներառյալ կառավարություն, ընդդիմություն եւ քաղաքացիական հասարակություն) պետք է ներառվեն սիրիական խնդրի լուծման մեջ՝ հանուն Սիրիայի ժողովրդի: Մենք գիտակցում ենք կանանց եւ երիտասարդներին այս գործընթացներում ներգրավելու անհրաժեշտությունը:

«Ժնեւ II»-ը պետք է ձեւափոխվի խաղաղություն կառուցող գործընթացի՝ արձագանքելով Սիրիայի ողջ ժողովրդի օրհնավոր սպասումներին: Մենք առաջարկում ենք հետեւյալ ուղիները:

-խաղաղության հաստատմանն ուղղված որեւէ գործընթաց պետք է առաջնորդվի Սիրիայից: Այն պետք է լինի թափանցիկ եւ վստահելի, որպեսզի սիրիացիները կարողանան վճռել իրենց երկրի ճակատագիրը: Նման գործընթացը պահանջում է Արաբական Լիգայի, ՄԱԿ-ի եւ ներկա ճգնաժամում ներգրավված բոլոր կողմերի կառուցողական ներգրավվածություն:

-Բոլոր ջանքերը պետք է գործադրվեն՝ ապահովելու Սիրիայի խաղաղությունը, տարածքային ամբողջականությունը եւ անկախությունը:

-Սիրիայի հասարակության բազմաթեւիկ, բազմակրոն եւ բազմադավան բնույթը եւ ավանդույթը պետք է պահպանվի: Սիրիական հասարակության վառ խճանկարը պահանջում է հավասար իրավունքներ իր բոլոր քաղաքացիների համար: Մարդու իրավունքները, արժանապատվությունը եւ կրոնական ազատությունը ամենքի համար պետք է խթանվեն եւ պաշտպանվեն միջազգային նորմերին համապատասխան:

Որպես քրիստոնյաներ՝ միաձայն կոչ ենք հնչեցնում՝ Սիրիայում արդար խաղաղության հաստատման համար: Այս խաղաղությանը հասնելու նպատակով մենք պետք է միասին աշխատենք մեր մահմեդական քույրերի եւ եղբայրների հետ, որոնց հետ ունենք ոչ միայն ընդհանուր պատմություն, այլեւ հոգեւոր եւ սոցիալական արժեքներ: Մենք վստահություն կառուցելու միջոցով ենք ջանում աշխատել հանուն ազգային հաշտության եւ ապաքինման:

«Երանի՜ խաղաղարարներին» (Մատթ. Ե 9):»:

Աստվածաբանական երկխոսության համաժողով Հնդկաստանում

Հունվարի 28-ին Հնդկաստանի Կերալա քաղաքում իր աշխատանքն սկսեց Կաթողիկ եւ Հին Արեւելյան Ուղղափառ Եկեղեցիների միջեւ պաշտոնական աստվածաբանական երկխոսության

միացյալ միջազգային համաժողովը: Համաժողովին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսությունից մասնակցում էր Մայր Աթոռի միջեկեղեցական հարաբերությունների բաժնի տնօրեն, Արթիկի

թեմի առաջնորդ Հովակիմ եպս Մանուկյանը եւ Մայր Աթոռի հրատարակչական եւ պաշտոնական մամուլի բաժինների տնօրեն Շահե վրդ. Անանյանը, իսկ Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսությունից՝ Նարեկ արք. Ալամեգյանը:

Հունվարի 28-ին համաժողովի մասնակիցներն առանձին հանդիպումով ըննարկեցին ընդհանուր խնդիրներ, որի ժամանակ Հովակիմ եպս Մանուկյանը ներկայացրեց Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի առիթով Մայր Աթոռում կազմակերպվելիք միջոցառումները, ինչպես նաեւ անդրադարձավ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի դերակատարությանը՝ որպես Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի համա-նախագահի:

Պլենար նիստի ընթացքում, որը նախագահում էին Նարեկ արք. Ալամեգյանը եւ Քրիստո-

նության միասնության ջատագովման պապական խորհրդի նախագահ Կարդինալ Կուրդ Կոխը, Շահե վրդ. Անանյանը ներկայացրեց «Երուսաղեմը Պատարագի եւ ուխտագնացության միջեւ. Հայկական ավանդության ուսումնասիրություն» աշխատանքը: Ապա Հովակիմ եպս Մանուկյանն առանձնազրույց ունեցավ Կարդինալ Կուրդ Կոխի հետ:

Հունվարի 29-ին մասնակիցներին պաշտոնական ընթրիքի

ընդունեց Հնդիկ Մալանկարա Ուղղափառ Եկեղեցու պատրիարք Մար Թոմա Պաուլոս Բ-ն:

Հնգօրյա համաժողովի ընթացքում ըննարկվեցին Վաղ Եկեղեցու Պատարագների եւ ուխտագնացությունների ավանդույթին վերաբերող թեմաներ:

Այս օրերին ժողովականները նաեւ ներկա գտնվեցին Հնդիկ Մալանկարա Ուղղափառ Եկեղեցու ճեմարանի 200-ամյակին նվիրված միջոցառմանը:

ԿՐԻՍՏՈՆՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«... **Բ**անգի պատվիրանի գլխավորը սերն է՝ բխած սուրբ սրտից, բարի խղճմտանքից եւ անկեղծ հավատից»:

Ա Տիմոթ. Ա 5

Բավական ժամանակ է անցել այն օրվանից, երբ սբ Յովհաննէս Մկրտիչը, տեսնելով դէպի իրեն եկող Զրիստոսին, տվեց թերեւս մարդկությանը հայտնի առավել ճշգրիտ բնորոշումներից մեկը. «Ահա՛ Գառն Աստծո, որ վերացնում է աշխարհի մեղքը» (տե՛ս Յովհ. Ա 29): Այդուամենայնիվ, մարդկության ոյունութեկ հիշողության անծավում տակավին կենդանի ու պատկերավոր է բերդեհեմյան դաշտերում տեղի ունեցած անօրինակ հրաշքը, երբ Աստծո անեզր փառքը խաղաղություն, կարեկցանք, հոգատարություն եւ բարեհաճություն, զոյման եւ միաբարություն անկեղծութեան սփռեց վեհերոտ ու անսահման դժբախտ մարդկանց ուղեկորոյս հոգիներին:

Ավետարանական ընթերցվածը պատմում է, որ Տիրոջ՝ Գալիլիա հասնելու երրորդ օրը Կանա քաղաքում հարսանիք կար, որին մասնակցում էր եւ Տիրամայրը: Զարսանիքի եւ հրավիրվում նաեւ Զրիստոսն ու իր աշակերտները: Եվ երբ գինին պակասում է, Աստվածամայրը դիմում է Որդուն՝ ասելով. «Գինի չունեն», իսկ Զրիստոսը պատասխանում է. «Ինչ ես ուզում եմ ինձից, ով կին, Իմ ժամանակը դեռ չի հասել»: Ապա Տիրամայրը սպասավորներին հորդորում է անսալ Զրիստոսին: Զրիստոսը լվացվելու համար նախատեսված տարաները ջրով լցնել է տալիս բերնեբերան եւ ասում. «Զիմա վերցրե՛ք եւ տարե՛ք սեղանապետին», եւ երբ սեղանապետը ճաշակում է մատուցված գինին, գովում է փեսային՝ ասելով. «Ամեն մարդ նախ ընտիր գինին է մատուցում, եւ ապա երբ հարբած են, այն ժամանակ՝ վատը: Իսկ դու ընտիր գինին մինչեւ հիմա պահել ես»: Զիստոսը, ինչպէս Աստվածաշունչն է հավաստում, այս ա-

ռաջին նշանն արեց Գալիլիայի Կանա քաղաքում՝ որպէս սկիզբը նշանների, եւ հայտնեց իր փառքը... ու աշակերտները հավատացին Նրան:

Ս. Գրքի ամենահիշեալատուկ պատումներից մեկն է «Կանայի հարսանիքը», քանի որ թէպէտ առանձին գլուխ չէ եւ ոչ էլ առակ կամ հրաշքի վկայություն, այդուհանդերձ՝ ինքնատիպ կերպով առանձնանում է իր ուրույն շեշտադրությամբ՝ միաժամանակ հարազատ մնալով Ավետարանի ոգու պատգամին եւ բովանդակում առակին հատուկ խորություն՝ փոքրի, քի մեջ տեղավորելով հսկայածավալ մի խորհուրդ:

Վկայությունն այս գարմա-նալու չափ հրաշալեպ է, քանզի հենակետը ո՛չ թէ իրողությունաց անգիտությունն է կամ ունայնությունը, այլ սերը՝ բխած սուրբ սրտից, բարի խղճմտանքից եւ անկեղծ հավատքից:

Սույն պատմությունը նախ եւ առաջ հավաստում է, որ կեցության ներդաշնակության հիմքում բարոյական օրենքների գարգացումն է դրված, խղճի մտքը ապրելու անհրաժեշտությունը, որտեղ մեծապէս կարեւորվում է բարիք գործելու, մարդասիրության, մասնավորապէս՝ որդեհիրության, հետեւապէս նաեւ՝ ծնողասիրության ազնիվ ու երբեմն դժվարին իրողությունը: Եվ սա ոչ թէ ստիպողական, այլ կենսական անհրաժեշտություն է, ինչպէս մի առիթով նկատել է տալիս սբ Զակարիոս առաքյալը. «Եթե մեկը գիտէ բարին եւ չի անում, մեղք է գործում»: Զիրավի, մարդկային կարճաժող կյանքում հաճախ են վիճակվում ստիպողությունը, հարկադրանքն ու համակերպությունն ու այնպիսի դրություններ, երբ, որպէս կանոն, պարզապէս դժվար է բացատրություն գտնելը:

Շարունակությունը՝ էջ 4

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ՂՈՒԿԱՍ Ա ԿԱՐՆԵՋԻ (1780-1799)

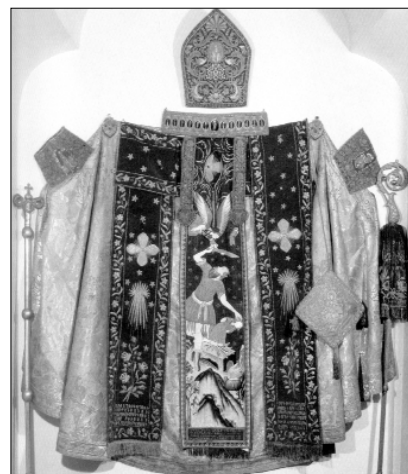
Սկիզբը՝ 2013-ի թիվ 21-24, 2014-ի թիվ 1

Նապոլեոնը հուլիսի 24-ին գրավեց Կահիրէն եւ չնայած օգոստոսի 1-ին Աբուքիրում՝ անգլիացիների դեմ ճակատամարտում, կորցրեց իր տորմիդը, սակայն իր տիրապետությունը Եգիպտոսում ընդարձակեց: Նրա հաջողություններն անդրադառնում էին Պաղեստինի եւ Ասորիքի քրիստոնյաների, մասնավորապէս՝ Զայոց պատրիարքության վրա: Զորդորում էին պատրիարքին ու միաբաններին, որ թողնէն հեռանան: Սակայն Կ. Պոլսից էլ հակառակն էին հորդորում: Օսմանյան կայսրությունը, բնականաբար, Եգիպտոսի արշավանքի հետեւանքով թշնամացավ Ֆրանսիայի հետ: Թուրքերը որոշեցին կանխել Նապոլեոնի արշավանքը Սիրիա, քանի որ Նապոլեոնն իր ձեռքի տակ դեռ 30000 զինվոր ուներ: Նա դրանով էլ Եգիպտոսն էր ուզում պահել, եւ Ասորիքը նվաճել: 1799 թվի փետրվարի 9-ին Ֆրանսիացիները գրավեցին Արիշ ավանը, 19-ին՝ Արիշ բերդը, հաղթականներն անցան Գազա եւ մարտի 1-ին բանակ դրեցին Ազդոդի դիմաց: Ռամլեն եւ Լիտտան չդիմադրեցին, Յոպպեն կռվով գրավվեց եւ թալանվեց: Պատրաստվեցին դիմադրելու Ֆրանսիացիներին: Ժողովրդին հանգստանցնելու համար Նապոլեոնը հայտարարություն ուղարկեց Նաբուս, Երուսաղեմ եւ այլ քաղաքներ, թէ կռիվը մամուլների դեմ է, եւ ինքը նրանց դեմ գործելու միտք չունի: Դա երուսաղեմացիներին չհանգստացրեց, որոնք քրիստոնյաներին միշտ կասկածանքով էին նայում: Փետրվարի 14/25-ին 2000-ից ավելի մարդ բանտարկվեց Սբ Զարության տաճարում, եւ այդտեղ էլ նրանց հանգիստ չէին թողնում եւ անգամ լուսամուտներից կրակում էին: Նապոլեոնը կամենում էր գրավել Աքրան կամ հին Պաղեստինը, որտեղ ամրացել էր Ջեզար փաշան: Ժանտախտը Ֆրանսիացիներին մեծ կորուստ պատճառեց, որոնց դեմ դուրս եկավ օսմանյան Աբդուլլահ փաշան: Ֆրանսիացիներին ուժեղ դիմադրեց Աքրան, որին ծովից օգնում էին անգլիացիները: Ֆրանսիական զենքերը գրավում էին եւ հանձնում Ջեզարին: Նապոլեոնն ստիպված եղավ թողնել Աքրայի պաշարումը եւ եկած ճանապարհով ետ նահանջեց: Նա իր զայրույթը թափեց Յոպպեի վրա եւ հունիսի 14-ին Կահիրէ մտավ՝ «հաղթական» կերպով: Նապոլեոնը հուլիսի 25-ին Աբուքիրում հաղթեց օսմանյան բանակին, սակայն 1799 թվի օգոստոսի 24-ին գաղտնի հեռացավ Եգիպտոսից՝ Ֆրանսիայում իշխանությանը տի-

րանալու համար, եւ բախտի քմահաճույքին թողեց իր բանակը Եգիպտոսում:

Խիստ ծանրացավ քրիստոնյաների վիճակը Երուսաղեմում, որոնք բոլորն էլ մահմեդականների աչքում իրենց հավատակիցների լրտեսներն էին: Ուստի ամեն միջոց օրինական էին համարում՝ քրիստոնյաներին հալածելու եւ մանավանդ վանքերը կողոպտելու համար: Երուսաղեմը նեղվեց նաեւ արշավող քրիստոնյաներից, որոնք Յոպպեում հայերի տներն ու մթերանոցներն էին այրում, վնասում վանքերը: Զափշտակելուց բացի՝ 100 քսակ դրամի տուգանքի տակ էլ դրեցին հայերին: Երբ Ռամլեի միաբանները փախան Յոպպե, տեղի լեռնիկները հարձակվեցին վանքի վրա, կողոպտեցին ու ավերեցին՝ տանելով անգամ շինությունների երկաթները: Թալանչիները հարձակվեցին նաեւ Երուսաղեմի վանքի վրա, քարուքանդ արեցին Սբ Փրկիչ եկեղեցին, ձիթաստանն ու պարտեզները կտրտեցին: Վանքի բակը դարձրին բանակատեղի եւ ամեն տեսակի վնասներ պատճառեցին: Օսմանյան հրամանատարները պատերազմի ծախսի անվան տակ գումարներ կորզեցին հայկական վանքերից ու քաղաքի հայերից: Պետրոս պատրիարքն այդ ժամանակ մահ էր փափագում՝ երանի տալով մեռածներին: Նա Յոպպե մեկնեց՝ օսմանյան հրամանատար միաջանի Յուսուֆի մոտ, որ գոնե թեթեւացնի վանքից պահանջվող գումարը: Նա Յոպպե հասավ 1800 թվի մայիսի 11-ին, կրած նեղություններից հիվանդացավ եւ հունիսի 1-ին մահացավ: Թաղվեց Յոպպեի հայկական գերեզմանոցում, եւ միայն 1837 թ. նրա ոսկորները տեղափոխվեցին Յոպպեի եկեղեցու գավաթ: Աթոռը թափուր մնաց: Ի պատիվ իրեն՝ պիտի ասել, որ կարողացավ այդ ծանր պայմաններում աթոռի կացությունն անվտանգ պահել:

Իսկ ինչպէ՞ս էին հայ կաթոլիկների գործերը: Լիբանանում Կիլիկիայի անունով ստեղծված կաթոլիկությունը խաղաղ օրեր անցկացրեց Բարսեղ Պետրոս Դ Ավագատյանի օրը, որն ընտրվել էր 1788 թվի փետրվարի 5-ին: Նա Անտոնյան միաբանության անդամ էր եւ հաշտ հարաբերություններ պահպանեց կաթոլիկության եւ միաբանության միջեւ: Նրան հաջորդեց Գրիգոր Պետրոս Ե Զյուլքեյանը, որ Զիլիսից էր եւ 1788 թվի մայիսի 11-ին եպիսկոպոս էր ձեռնադրվել Միջալեի եւ եւս երկու եպիսկոպոսների կողմից, իսկ պապական հաստատություն ստացել էր դեկտեմբերի 15-ին: Նա էլ էր մի որոշ ժամանակ ուսանել Անտոնյանների մոտ եւ վերջիններիս նկատմամբ հաշտ ընթացք պահպանեց: Պաշտոնավարեց մինչեւ 1812 թվի հունիսի 17-ը: Ընդարձակեց Զմմառի ժառանգավորաց վարժարանը, նորանոր շինություններ կառուցեց: Այնպէս որ՝ Զմմառի աշակերտությունը նրան իր հիմնադիրն էր համարում: Լիբանանի աթոռը շատ էր ցանկանում իր իշխանության տակ առնել հռոմեադավան բոլոր հայերին, սակայն ստիպված էր ետ կանգնել իր այդ ծրագրից՝ Զոմմի համառ դիմադրության պատճառով, որը տուրք էր տալիս Կ. Պոլսի լատին եպիսկոպոսների կամքին, որոնք ավելի օգտակար էին համարում իրենց իրավասության տակ ունենալ հայ կաթոլիկներին: Բայց քանի որ հայերի մեջ ուժեղ էր նաեւ հայությունը

պահպանելու մղումը, վերջին ժամանակներում Զոմմ սկսել էր կաթոլիկ եպիսկոպոսի մոտ հայածես եպիսկոպոս նշանակել՝ որպէս փոխանորդ (փալեթեն՝ Vicario): Այդ ժամանակ այդ պաշտոնում էր Սահակ Սոֆյայանը, որը 1784-ին հաջորդել էր Անտոն Սարյան եպիսկոպոսին: Այսպէս՝ Կիլիկիայի, Կապադովկիայի, Ասորիքի եւ Միջագետքի հայ կաթոլիկները ենթակա էին Լիբանանի կաթոլիկոսությանը, իսկ Փոքր Ասիայի, Մեծ Զայքի եւ Կ. Պոլսի հայ կաթոլիկները՝ Կ. Պոլսի լատին եպիսկոպոսին: Փոքր Զայքը բաժանված էր նրանց երկուսի միջեւ: Երկու իրավասությունների մեջ սահմանների հարցում վեճերն անպակաս էին: Բայց դա գոյություն ուներ միայն հայ կաթոլիկների շրջանում եւ ուժ ուներ Զոմմի առաջ, որովհետեւ Օսմանյան պետությունն այդ չէր ճանաչում, եւ բոլոր հայերը համարվում էին Կ. Պոլսի պատրիարքարանի հպատակներ:

Անտոնյաններն այս միջոցին շարունակում էին իրենց անադմուկ գործունեությունը՝ հօգուտ հռոմեադավանության: Մամպոտ Պետրոս Եղիազարյան եպիսկոպոսը, որ Անտոնյան միաբան էր, Անտոնյանների վանքում իր թեմականների համար վարժարանի մասնաճյուղ ստեղծեց, իսկ Պետրոս Փիրիմյան միաբանը բանակցեց Կ. Պոլսի լատին եպիսկոպոսի հետ, որ նման բան անի կարնեցի տղաների համար: Զոմմի վանքում էլ Անտոնյան միաբանությունն աշակերտներ էր հասցնում, սակայն այդ ջանքերը տեսական արդյունք չունեցան: Եղիազարյանի ձեռնարկն անձնական ցանկություններից այն կողմ չանցավ եւ 1787-ին նրա մահով իր ավարտը գտավ: Լատին եպիսկոպոսի հետ սկսած գործն իր սկսգլանափուլում էլ մեռավ, իսկ Զոմմի ուսումնական կենտրոնի խնդիրը ձախողվեց՝ Ֆրանսիական արշավանքի պատճառով, քանի որ Իտալիան դրա հետեւանքով տակնուվրա եղավ, իսկ Զոմմն էլ վերածվեց ազատ հանրապետության: Զոգեւորականների ինչքը բռնագրավվեց, իսկ նրանք էլ գորակոչվեցին: Չնայած Օսմանյան կայսրությունում, սուլթան Սելիմ Գ-ի բարեհաճությամբ, հռոմեադավանների ունեցվածքը չբռնագրավվեց, սակայն դրամական տուրքերի տակ ընկան, եւ այլ ծախսերի համար գումարներ չմնացին: Զոմմի վանքի եւ նրա ունեցվածքի պաշտպանության գործում կարեւոր եղավ Աթանաս վարդապետ Սարաֆյանի դերը, որը 1795 թվին եպիսկոպոս ձեռնադրվեց եւ 1782-ից մինչեւ 1815 թվիվ Զոմմի վանահայրությունը վարեց: Նա ճկուն ձեռով պայքարեց բոլոր վտանգների դեմ: Վենետիկի եւ Տրիեստի Միսիթարյան միաբանության ճյուղերը նախկինի պէս շարունակում էին իրենց գործունեությունը:

Շարունակելի

Բաբկեն ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
ՀՀ ԳԱՍ թղթակից անդամ, պրոֆեսոր

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 1960-1980-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ

Սկիզբը՝ 2013-ի թիվ 22-24
եւ 2014-ի թիվ 1

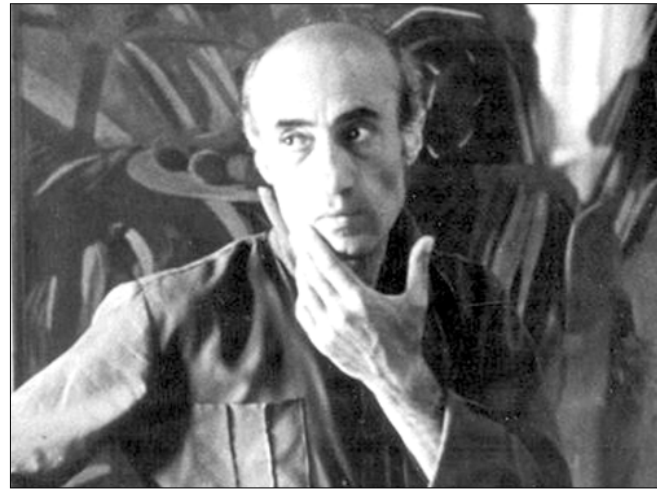
Մաթեոսյանն ստեղծել է ոչ այնքան դեպքերի շարժը ցուցադրող գործողությունների, որքան երկխոսությունների միջոցով զարգացող գործողությունների թատրոն: Այլ կերպ՝ խոսքի թատրոն, որը մտավոր խոր տարողություն ունի: Խոսքի հորձանքի մեջ հեղինակն աստիճանաբար ի հայտ է բերում մարդկային ճակատագրի եւ հայրենիքի պատմության տրամաբանական միասնականությունը, որի ներքին շարժումը թելադրված է ե՛ւ ճակատագրի, ե՛ւ պատմության ողբերգականությամբ: Ահա հատվածներ Արծաթեանյանի մտորումներից. «Ես էլ ճարտարապետ եմ, ականջնիս բամբակ եմ խցկել ու գիտակցաբար - գիտակցաբար՝ իմ գործն եմ անում. ինչ որ կա՝ ես է, ուրիշ տեղ ուրիշ լավ բան չկա, եղածը ես է: Բայց գնացքի ամեն կանչի՝ տասնհինգ տարեկան աղջկա նման սիրտս տեղից դուրս է թռչում՝ թե կյանքն ահա հեռվից է անցնում, իսկ ես շարտված եմ մի անկյուն: Ես էլ՝ ես» («Տերը», ժողովածու, 1983, էջ 37):

Նույնն է նաեւ վանքի ծառա Սիմոնի եւ նրա կնոջ՝ Շողերի վիճակը: Սիմոնը, որ նաեւ խաչքար է տաշում, հատկապես իր միջավայրի մարդկանց կողմից չգնահատվող ձիթն է (կրկնվում է Արծաթեանյանի ճակատագիրը), իսկ Շողերը խորհրդանշում է կյանքի լիահնչյուն ծայրը, որի երազանքն ու ներկա վիճակն իրենց հերթին հասունացնում են ողբերգականության մի նոր զգացողություն: Շողերը, իր ամուսնու գլխին կանգնած, այսպես է ասում. «Ժողովուրդն ապրում է: Տեղից տեղ է գնում, նայում, տեսնում է, գուզվում-գարդարվում, ուտում-խմում է - դու նստել ես ու՝ չըխկ, չըխկ... Կոնսերվի ամանով ջուր ես ծծում ու գոհ ես, ասում ես՝ ապրես: Կոնսերվի ամանով հյուրերին սուրճ տամ՝ կասես, տուր, ինչ կա որ, ծակ չի: Խեղդվում եմ, օդ չկա, խեղդվում եմ, դու ես ինձ խեղդում»:

Հայ ժողովրդի պատմության մեջ իր ողբերգական հետեւանքներով ճակատագրական էր 1915 թվականը, երբ թուրքական կառավարությունը, օգտվելով Առաջին համաշխարհային պատերազմի ընձեռած քաղաքական իրադրությունից, կազմակերպեց մարդկության պատմության մեջ առաջին ցեղասպանությունը՝ բարբարոս միջոց-

ներով ոչնչացնելով մեկուկես միլիոն խաղաղ բնակչություն, ավերելով ամբողջ Արեւմտյան Հայաստանը: Այս մասին հայ գրողները գրել են վեպեր ու պոեմներ, բայց բեմական պատկերումն ուշանում էր:

Ահա այդ բացն են գալիս լրացնելու **Պ. Չեթունցյանի** «Մեծ լռություն» (1982) եւ «Ողբի, դատարանն է գալիս» (1979) դրամաները: 1915 թ. կազմակերպված սպանդին զոհ գնաց ոչ միայն խաղաղ բնակչությունը, այլեւ արեւմտահայ ամբողջ մտավորական սերունդը: Չեթունցյանի «Մեծ լռություն»-ը նվիրված է այդ զոհերից մեկին՝ խոշորագույն բանաստեղծ Դանիել Վարուժանին, որին թուրքերը խոշտանգեցին Չանդըրը կոչված վայրում՝ մայրաքաղաքից ոչ հեռու: Բանաստեղծի լուսավոր հանճար եւ անասելի բռնություններ, ժողովրդի կործանում եւ ժողովրդի բանաստեղծի բարոյական նկարագիր, ժողովրդի ու բանաստեղծի ճակատագրի միասնություն. ահա այս ուղեգծերով է զարգանում դրամատիկական պատումը: Վարուժանը երեւում է իր մարդկային ու ստեղծագործական վեհանձն ու առաքինի նկարագրով, երեւում է ամբողջ պատմական միջավայրի համապատկերի հենքին՝ բախտակից ունենալով մեծն Կոմիտասին, իր գրչակից Ռուբեն Սեւակին եւ հայ ժողովրդի ամբողջ արեւմտահայ հատվածին: Դրաման ունի պատմակենսագրական փաստական ամուր հիմք: Փաստական հիմք ունի նաեւ հաջորդ դրաման: Ներկայացված է հայ ժողովրդի ողբերգության կազմակերպիչներից մեկի՝ Թալեաթ փաշայի սպանությունը, որը 1921 թ. մարտի 15-ին Բեռլինում իրականացնում է Սողոմոն Թեխլերյանը: Սողոմոնը մարդասպան չէր, բայց Թալեաթի պես դահիճ սպանությունը դառնում է նրա կյանքի նպատակը, ինչը եւ նրան պիտի վերադարձներ ապրելու իր իրավունքը, մարդկային, քաղաքացիական եւ ազգային իր արժանապատվությունը: Դա այդպես է, որովհետեւ նա ինքնակամ հանդես է գալիս եղեռնի բոլոր զոհերի անունից, որոնց մեջ էին նաեւ իր հարազատները: Կերպարները ցայտուն են ու տպավորիչ: Արյունախում դահիճն իր երկրից հեռու ապրում է ուրիշ անվամբ՝ Թալեաթ անվան վրա գրելով Ալի Սալիի բեյ. նա հիմա վախկոտ է ու լռակյաց, անցյալը հանգիստ չի տալիս նրան, բայց է մեղքի գիտակցումը հեռու է նրանից: Սողոմոնը հոգեբանորեն իր մեջ ուժ է գտնում դահիճ ճակատին արձակելու արժիճե գնդակը: Դա ամենամեղմ պա-

տիճն էր՝ վիճակված մի ամբողջ ժողովրդի դահճապետին: Սողոմոնն այսպիսի մտորումներով է իրեն նախապատրաստում ճակատագրական քայլին. «Ատելությունը առողջություն է... Օգնական եղիր, Աստվա՛ծ: Ուժ տուր ինձ, որ ձեռքս չդողա: Սովորեցրու մինչեւ վերջ ատել: Ատելությունն իմ միակ հավատը դարձրու: Եվ իրավունք տուր ինձ, իրավունք, որ մի ամրոց կարողանա մեկ ուրիշ մարդու դատավճիռն արձակել: Ես դա քո անունից եմ անելու»: Այսքանով, սակայն, չի ավարտվում դրաման: Շարունակությունը միջազգային դատավարությունն է, ուր որպես մարդասպանի՝ պիտի դատավճիռ արձակվի Սողոմոնի մասին: Սակայն, արդարության օրենքով, դատավճիռն այս դեպքում եւս ուղղվում է Թալեաթի դեմ՝ փաստերով ու վկանների ցուցմունքներով ասպարեզ հանելով նրա ոճրագործությունները, մերկացնելով նրա կանխամտածված չարագործությունների ամբողջ պատկերը: Ահա 1915-ին նրա արձակած հրամաններից մեկը, որ դրամայում զետեղել է հեղինակը. «Հալեաթի նահանգապետին: Հայերի իրավունքը՝ ապրել եւ աշխատել թուրքական հողում, լիովին վերացված է: Կառավարությունն իր վրա է վերցնում ամբողջ պատասխանատվությունը եւ հրամայում է չխնայել նույնիսկ օրորոցի երեխաներին: Ամեն շաբաթ թվական հաշվետվություն ներկայացնել ձեր գործունեության մասին»: Այս պայմաններում դատավճիռը հոգուտ Սողոմոնի էր: Թատերգության հոգեբանական լարվածությունն իմաստավորվում է անհատի գործունեության այնպիսի դրապատաճառներով, որ հերոս չդառնալու համար ծնված Սողոմոնն իր ապրելու միակ իրավունքը նվաճում է հերոսությամբ:

Շարունակությունը՝ էջ 5

Սկիզբը՝ էջ 3

Ահավասիկ այս ճանապարհին է առավել պատկերավոր երեւան գալիս այն հանգամանքը, որ որեւէ առաքելություն ինքն իրեն չի իրագործվում: Իսկ ամեն ազնիվ պարագայի հիմքը սերն է, ճանապարհը՝ ապաշխարությունը: Ի հակադրություն այս ամենի՝ մարդկանց մեջ, դժբախտաբար, բավական տարածված է իրենց իրավացի լինելու փաստը, եւ հաճախ բացակայում է, բանաստեղծորեն ասած, մի պահ կանգ առնելու, դրսի աջքով ներսը հայելու, ազնիվ զգացումը որեւէ բնազդի հետ չփոթելու, ցանկության եւ արարքի միջեւ ընկած սահմանը գնահատելու իրողությունը:

Մարդկությանը հայտնի ոչ մի հեղափոխություն ի գործու չի եղել նորոգելու կեցության պարզ ու բարդ փոխադարձության հիմքում տեղակայված խորհրդավոր ու եղերական աշխարհի շարունակ նվազող ու աղավաղվող ճշմարտության չափաբաժինը՝ զերծ ամեն տեսակի նախապաշարումներից ու տրտմությունից: Հնում շատ

անգամներ հրաշքներ էին հորինվում՝ ապահովելու համար դժբախտությամբ դրոշմված ժամանակի ու միջավայրի նշանակությունը: Սակայն Զրիստոսն անգամ այս՝ ամենի կողմից ընդունված «պարտադիր ակնորոշությունը» չի ընդառաջում: Ու չնայած այս աշխարհն իր իմաստությամբ չճանաչեց Աստծուն (տե՛ս Ա Կորնթ. Ա 20, Գ 19), Զրիստոսը երբեւէ չընդառաջեց այն մարդուն կամ հավաքականությանը, որ նշան կամ հրաշք էր ուզում (Մատթ. ԺԲ 39):

Ոչ մի իրարարձություն՝ նույնիսկ ամսենազնիվ մղումներից ծնված, ի գործու չեղավ վերացնելու մարդու՝ ճշմարտությունն ընկալելու չկամությունը եւ վաղվադակի վերավառելու Աստծո պատկերն ու նմանությունը: Որովհետեւ մարդկությանը երբեւէ հայտնի ամենամեծ հրաշքը հենց Աստծո՝ դեպի մարդը գալու իրողությունն է: Եվ ո՞րն է այսօր մարդու պատասխանը:

«.... Ի՞նչ ես ուզում Ինձից, ով կին», եւ՝ «.... ամեն մարդ նախ ընտիր գինին է մատուցում»: Պարզ

արտահայտություններ են սրանք: Կարելի է ասել, որ Աստվածաշունչն առլեցուն է այսօրինակ պատկերներով, բայց որքան չնահանջող խորք կա այս ամենի մեջ, որքան կենդանի ապրում՝ ամեն անգամ յուրահատուկ ու հեռագնա: Մարդկության մի զգալի մասն այսօր էլ, թերեւս, մտածում է, թե հարցն ընդամենը լավ ու տեղին ասված խոսքի մասին է՝ մոռանալով, որ այս հիմքի վրա են կառուցված նաեւ ներկայիս հարաբերությունները: Այլ կերպ ասած՝ սրանք կենդանի, ապրող խոսքեր են, որ մեկ անգամ եւս գալիս են, մի դեպքում, հաստատելու աստվածաշնչյան իրականությունները. այն, որ եղածը կյանքի իսկությունից է, մեկ այլ դեպքում՝ ուղղորդելու, որպեսզի մեր հասկանալիքը շիտակ ընկալվող իրականանա:

Մի առանձին հետեւողություն է ավետարանիչը փոխանցում է եւ այն գաղափարը, համաձայն որի՝ ամեն ոք, ով համակված անկախության մտամոլորությամբ, կմտնի ընդհանուրի համակեցության մեջ՝ առանց հոգու ներքին թելադրանքի եւ վստահությամբ, թե իր առջեւում հավիտենությունն է, դատապարտված է: Որովհետեւ այդ ամենը հակառակ է Զրիստոսի Սուրբ Ավետարանի ոգուն: Ահավասիկ այս պատճառով է նաեւ, որ սբ Պողոսն իր աշակերտ Տիմոթեոսին պատվիրում է մնալ Եփեսոսում, «որպեսզի ոմանք օտար ուսմունքներ չուսուցանեն, որպիսիք պատճառ են լինում վեճերի, բայց չեն ծառայումԱստծո ծրագրերին. ուզում են օրենքի վարպետներ լինել. իրենք իսկ չեն իմանում՝ ինչ են խոսում, ոչ էլ հասկա-

նում են այն ամենը, որոնց վրա պնդում են»: Եվ այսօր, երբ մարդը «խոսքի կատարելությամբ» նվաճում է օղը, երբ հարաբերապաշտությունն ու ամենաթողությունը կրկին նպատակ ունեն կյանքի կոչելու հին ժամանակների սնտոի հավատալիքները, մանավանդ քրիստոնեության անվան տակ, մի՞թե կրկին հրաշք է պետք ակնկալել՝ անսալու Բարձրյալին, ներելու համար նմանին, սրբությանը վերաբերվելու ինչպես հարկն է եւ կարելորելու ոչ թե առեւտրային, այլ՝ ներքինը: Այս է պատմության խորհուրդը, հետեւապես եւ ժամանակի պատգամը մեզ ամենքիս:

Զրիստոսը կերպով, խմեց «մեղավորների» հետ, բազմիցս հրաշագործեց եւ ամեն անգամ թեւաբախվելով հերթական դավաճանությանն ու մեղանչումին՝ ներեց՝ որպես առաջին անգամը: Որովհետեւ այսպես՝ ինքնագոհությամբ է, որ վերանում է աշխարհի մեղքը: Որքան էլ որ դիպուկ լինեն մեր անդադարձները, զուր են, եթե արդյունքում մեր նպատակը, ինչպես Կանայի հարսանիքի ժամանակ, մարդկանց հուզավառելը չէ սիրով՝ բխած սուրբ սրտից, բարի խղճմտանքից եւ անկեղծ հավատքից: Մեզ հայող յուրաքանչյուր ոք, երկրի վրա թե երկնքում, գեղեցիկ խոսքերից առավել պետք է տեսնի մեր գործերը, հաղորդակցվի մեր սրտի գանձերին, ներշնչվի մեր լուսառատ գալիքով հաստատագրված գվա՞րթ ներկայով, եւ այս պարագայում է, որ մեզանում հրաշքները կհորդեն, ինչպես աղբյուրները գարնանը, եւ ամեն տեսակի

ինքնակոչն ու օտարամուտը կհասկանան, որ դրախտի հայրենիքում Աստված մշտակա ներկայություն է, իսկ աստվածայինը՝ առհավետ մշտանորոգության առիթ: Եվ սա նախ այն պատճառով, որ ազնիվ մղումն արդեն իսկ իմաստություն է ծնում: Եվ որքան էլ որ «այս աշխարհն իր իմաստությամբ չճանաչեց Աստծուն», միեւնույն է, հրաշքն անշրջանցելի իրողություն է, բայց ո՛չ երբեք նախապայման: Եվ սա՝ նկատի ունի ավետարանիչը՝ ասելով. «Քրիստոս այս առաջին նշանն արեց որպես սկիզբը նշանների, եւ Նրա աշակերտները հավատացին Նրան»: Երբեւէ չի կարելի երեւակայել ծնողափրությունն առանց աստվածափրության, օրհնությունը՝ առանց մարդափրության, հրաշքը՝ առանց հավատի: Այլապես ամեն բան ունայն է, եւ ամենքը՝ դատապարտված:

Մեկ իրողություն կա միայն, որտեղ տերերն ու ծառաները դառնում են եղբայրակիցներ (Իմմո. Փիլիմ. Ա 16): Ամեն անգամ գոհությամբ ճաշակելով հացն ու գինին՝ մենք ամենաուղղակի կերպով հաղորդ ենք դառնում սույն ճշմարտությանը, ինչպես Տիրոջ այն սպասավորները, որոնք Կանայի հարսանիքի ժամանակ, իրենց կամքից անկախ եւ առանց որեւէ հրաշքի ակնկալության, սկզբից եւեթ իմացան, թե որտեղից է գինին...

«Շնորհ, ողորմութիւն, խաղաղութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Զրիստոսի եղիցին ընդ ամենեսեանս»: Ամեն:

Իսահակ վրդ. ՊՈՐՈՍՅԱՆ

Աստվածաշունչը քրիստոնյաների նվիրական եւ սրբազան Գիրքն է՝ Աստծո կենաց խոսքը, Նրա խոստումների, պատվիրանների, օրենքների, կամքի, գործերի եւ փրկչական ծրագրի ամբողջությունը: Սուրբ Գիրքը գրվել է Աստծո շնչով, այսինքն՝ աստվածային ծագում ունի, որն էլ պայմանավորում է նրա անառարկելի հեղինակությունը, տարբերությունը մյուս բոլոր գրքերից եւ հարատեւությունը. «Երկինք եւ երկիր պիտի անցնեն, բայց իմ խոսքերը չպիտի անցնեն» (Մատթ. ԻԴ 35): Աստվածաշունչ Գրքերը շնորհվել են մարդկությանը Սուրբ Հոգու ներշնչանքով եւ Տիրոջ կողմից ընտրված շուրջ 40 մատենագիր մարգարեների, ավետարանիչների եւ առաքյալների ձեռամբ, որպեսզի «բոլոր մարդիկ փրկվեն եւ հասնեն ճշմարտության գիտությանը» (Ա Տիմ. Բ 4): Սուրբ Գիրքը պատմում է Տիրոջ եւ մարդու փոխհարաբերությունների մասին, բացահայտում Աստծուն (աստվածությունը, մշտնջենավորությունը, գոյությունը, սրբությունը, հավատարմությունը, սերը), հայտնում երկնային Հոր կամքը: «Աստվածաշունչ»-ը՝ իբրեւ հատուկ անուն, բնորոշ է միայն հայերին եւ փոխառված է Նոր Կտակարանից, որտեղ Պողոս առաքյալն ասում է. «Աստծու շնչով գրված ամեն գիրք...» (Բ Տիմ. Գ 16): Գիրք գրողի մասին բազմաթիվ աշխատություններ են գրվել, իրենց հիացմունքն են արտահայտել աշխարհի մեծագույն գիտնականները, արվեստագետները, քաղաքական գործիչները: Օրինակ՝ իտալացի նշանավոր ֆիզիկոս, փիլիսոփա, աստղագետ Գալիլեո Գալիլեյը գրում է. «Սուրբ Գիրքը երբեք չի կարող կրել մոլորություն: Ինչպես բնությունը, այնպես եւ Սուրբ Գիրքը ստեղծված է աստվածային խոսքով: Սուրբ Գիրքը Սուրբ Հոգով ներշնչումն է, իսկ բնությունը՝ աստվածային հորդորով: Սուրբ Գիրքը չի կարող սխալվել, որովհետեւ հաճախ այն ոչ միայն թույլատրում է, այլեւ պահանջում է մեկնաբանություն»: Իսկ ԱՄՆ-ի 16-րդ նախագահ, հայտնի հասարակական-քաղաքական գործիչ Աբրահամ Լինքոլնն ի-

ԿԵՆԱՑ ԽՈՍՔԸ...

րավամբ նկատում է. «Ես հավատում եմ, որ Սուրբ Գիրքն ամենալավ պարզեւն է Աստծուց մարդուն: Ամեն հրաշալի երեւոյթ Փրկչից մեզ հասել է այդ Սուրբ Գրքի շնորհիվ: Առանց դրա՝ մենք չէինք կարող տարբերել ճիշտը սխալից»: Ռուս գիտնական, քիմիկոս Դմիտրի Մենդելեեւը Սուրբ Գիրքը բնութագրում է այսպես. «Սուրբ Գիրքը հոգեւոր ջրատար է, երբեք չչորացող, որը հագեցնում է հոգեւոր քաղցը միլիոնավոր մարդկանց, որոնք ապրել են մինչ մեզ, ապրում են ու դեռ դարեր շարունակ պիտի ապրեն»: Ականավոր քիմիկոս Բոյլը, չթաքցնելով իր հիացմունքը, գրում է. «Աստվածաշնչի համեմատ մարդկային բոլոր գրքերը, նույնիսկ կոթողայինները, լոկ մոլորակներ են, որոնք իրենց բովանդակ լույսն ու փայլն ստանում են արեգակից» (Ի. քին. Ժիլով, ԻՆչ են ասում նշանավոր մարդիկ Աստվածաշնչի մասին, թարգմ.՝ Գ. Դարբինյանի, Ա. Ավետիսյանի, Ս. Էջմիածին, 2003): Բնախույզ Ֆարադեյը (1791-1867) «Արցունքի քիմիական աւելիքը» թեմայով դասախոսության

ժամանակ ընդգծում է, որ ինչպես արցունքներն են բխում սրտից եւ ուղղվում դեպի սիրտ, այնպես եւ Սուրբ Գիրքը բխում է Աստծուց, եւ ով Աստծուց է, լսում է Նրա խոսքը: Աստվածաշունչը Տիրոջ մեծագույն պարզեւն է մեղսագործ մարդկությանը. այս գիրքը կարողավ՝ կարող ենք ճանաչել ճշմարիտ լույսը եւ գտնել փրկության ուղին: Փորձենք ներկայացնել, թե ինչպես է բնութագրվում Աստծո կենաց խոսքը Սուրբ Գրքում.

ա. Աստվածային խոսքը նման է հայելու, «քանի որ, եթե մեկը լսող լինի խոսքը եւ ոչ կատարող, նա նման է մի մարդու, որ ակնապիշ դիտում է հայելու մեջ իր բնական դեմքը: Նայելով՝ տեսնում է ինքն իրեն, անցնում գնում է եւ անմիջապես մոռանում, թե ինչպիսին էր ինքը: Իսկ ով աչքերը հառած նայում է ազատության կատարյալ օրենքին եւ դրա մեջ էլ հարատեւում, նա լսում է, չի մոռանում, այլ այն կատարում է. այդպիսի մեկն իր արածի մեջ երանություն կգտնի» (Հակ. Ա 23-25): Աստվածաշունչը հայելի է, որը ցույց է տալիս մեր իրական էությունը.

Սուրբ Հոգին ներշնչում է ոչ միայն Նայել այդ հայելուն, այլ զոչալ եւ ապաշխարել մեղքերի համար, փոխվել եւ քայլել Աստծո ուղիներով: Քրիստոնյան կարող է օրհնության եւ շնորհների արժանանալ, եթե կարդում է Սուրբ Գիրքը, պահպանում Տիրոջ պատվիրանները, լսում եւ ընկալում Նրա խոսքը: Այսինքն՝ ճշմարիտ հավատացյալը պետք է այդ մեծագույն խոսքը կյանքով իրագործի:

բ. Տիրոջ խոսքը համեմատվում է սրի հետ. «Կենդանի է Աստծու խոսքը, ազդու եւ ավելի հատուկ, քան ամեն մի երկսայրի սուր. եւ կտրում անցնում է մինչեւ ոգու եւ հոգու, հողերի եւ ողնածուծի բաժանման սահմանը. նա քննում է սրտի մտածումներն ու խորհուրդները» (Եբր. Դ 12): Սուրբ Գիրքը երկսայրի սուր է, որը նկատում եւ թրատում է մարդկային արատավոր մեղքերը: Երբեմն մեղքերի բազմությունից մեր հոգում «խոցեր» են առաջանում, որոնք ի վիճակի չենք բուժելու առանց Աստծո օգնության, քանզի ինչպես Ղուկաս ավետարանիչն է ասում. «Ինչ որ անհնար է մարդկանց համար, Աստծու համար հնարավոր է» (Ղուկ. ԺԸ 27). ամենագոր Տիրոջ համար անհնարին ոչինչ չկա:

գ. Աստվածային խոսքն ուղղորդող լուսատու է՝ տեսանելի միայն նրանց, որոնք աներեր հավատ ունեն եւ ցանկանում են հետեւել այդ լույսին. «Զո խոսքը ճրագ է իմ ոտքերի համար, եւ լուսավորում է իմ շավիղները» (Սաղմ. ԺԺԸ 105): Եթե խոնարհաբար եւ հնազանդորեն հետեւենք աստվածային խոսքի լույսին, չխտորվենք ճշմարիտ ուղուց եւ դուրս գանք մեղքերի գարշահոտ ճահճուտից, կհասնենք երանավետ եւ օրհնառատ նավահանգստին: «Լսեցե՛ք, ունկնդիր եղե՛ք եւ մի՛ հպարտացե՛ք, քանզի Տերը խոսեց: Ձեր Տեր Աստծուն փառք տվե՛ք, քանի դեռ խավարը չի պատել, եւ ձեր ոտքերը խավար լեռների վրա չեն սայթաքել: Լույս պիտի ակնկալե՛ք, իսկ այնտեղ մահվան ստվերներ են. ձեզ դնելու են խավարի մեջ: Եվ եթե չլսե՛ք Նրան...» (Եբեմ. ԺԳ 15-17): Տիրոջ խոսքն է լուսավորում մեր ճանապարհը, եւ այդ լույսին պետք է հետեւել անսասան հավատով եւ անսկզպ վստահությամբ:

Շարունակությունը՝ էջ 7

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 1960-1980-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

Սկիզբը՝ էջ 4

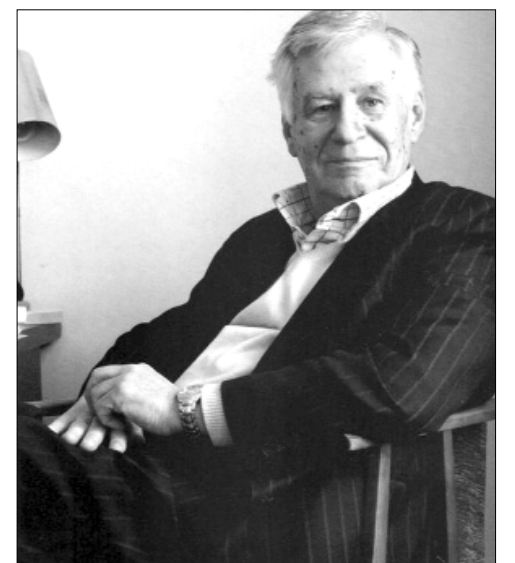
1960-1980-ական թթ. հայ թատերգության մեջ լայն տեղ նվաճեց **պատմահեղափոխական** նյութը: Նախնիներն են այն երբեք աչքաթող չէր արվել (հիշենք Ե. Զարենցի «Կապկազ թամաշան», Գ. Բոյանի «Նույն հարկի տակ», Ա. Արաքսյանյանի «Վարդեր եւ արյուն» գործերը): Այս տարիներին այդ հարցադրումն ընդարձակում է իր ընդգրկման սահմանները՝ նյութ ունենալով 19-րդ դարի հեղափոխական-դեմոկրատների գործունեությունը, խորհրդայնացման տարիների իրադարձությունները եւ պետական-կուսակցական գործիչների կյանքը:

Ա. Արաքսյանյանի «Հյուսիսային տեսիլներ» դրաման (գեղեղված է «Հրդեհ» ժողովածուի մեջ, 1984) նվիրված է Միքայել Նալբանդյանի կյանքի ամենածանր օրերին, երբ նա բանտարկված էր Պետրոպավլովյան ամրոցում: Դեպքերի մեջ են ներքաշվում Ս. Նազարյանը, Ա. Սուլթանյանը, Ն. Գ. Զեյնիշենսկին, Ա. Ա. Զաքյին, երեւում է Ալեքսանդր Երկրորդ ինքնակալը: Նալբանդյանի կերպարին թե՛ իր արձակ եւ թե՛ դրամատիկական երկերում հեղինակը մեկ անգամ չէ, որ անդրադարձել է: Նալբանդյանի կերպարը պատկերող նրա գրեթե բոլոր երկերին, ինչպես նաեւ վերոհիշյալ դրամային բնորոշ է ազատության գաղափարի եւ այն ճշշող ուժի բացահայտ պայքարը: Այդ բախումն էլ ընթացք է տալիս դեպքերին: Պատմական-

սագրական հավաստի իրադարձությունների ոլորտում Նալբանդյանը պատկերվում է տեական հարցաքննությունների մեջ: Մխրանքի ու հերոսացման լուսապսակով երբեմն միայն ընկերների, հարազատների միջավայրում ոգեկոչվում են նրա ազատության օրերը: Այս հակադրության մեջ էլ ուժանում է բախումը. քննիչը նրան համարում է թշնամի եւ դատապարտում ցմահ աքսորի, քանի որ ազատության գինը իրեն ինքնակալությունը մեծահոգաբար կարող էր հանդուրժել միայն շղթաների մեջ:

Հայաստանի խորհրդայնացման պատմական իրադարձությունների ուրվագծումով հեղափոխության գործիչների կերպարներ կերտեց **Զ. Դարյանը**: Այդ դրամաները նա ի մի է բերել «Հեղափոխության նապագահը» (1971) ծոցովածուի մեջ: Սուրեն Սպանդարյանի կյանքի պատկերմանն է նվիրված «Որդու ճանապարհը» (1956) երկը: Իսկ չեկիստ Գեորգ Աթաբեկյանի 1920 թ. գործունեության մի դրվագն է արտացոլում «Որդայթ եւ սեր» դրաման: Սրանց մեջ համեմատաբար հաշտված է «Հանրապետության նախագահը» (1970) գործը: Պատկերված է Ա. Մյասնիկյանի գործունեությունը Նոր-Նոր կազմավորվող Խորհրդային Հայաստանում, ուր քայքայված տնտեսության ու գաղթականության միակ ուղեկիցները սովն ու համաճարակն էին: Կերտված է հեղափոխության առաջնորդի կերպարը, որի ցու-

ցումով էլ Մոսկվայի քաղկոմի քարտուղար Մյասնիկյանը 1921-ի ամռանը գալիս է Հայաստան եւ ստանձնում Նորաստեղծ հանրապետության ղեկավարությունը: Գործողությունների մեջ երեւում է նաեւ Հ. Թումանյանը՝ ամենայն հայոց բանաստեղծը, որը հանրապետության երիտասարդ ղեկավարին հորդորում է վերջ տալ ժողովրդին թշնամացնող երկպառակություններին, վերածնվող հայրենիքում համախմբել մտավորականությանը, գորղներին ու մշակույթի գործիչներին, տեր կանգնել գաղթականությանն ու որբերին: Իսկ Մյասնիկյանը հեռատես գործիչ էր եւ գիտեր, որ երկիրը երկիր է դառնում առաջին հերթին նրա մարդկանցով եւ Հայաստան հրավիրեց Մ. Սարյանին, Ա. Թամանյանին, Ա. Սպենդիարյանին, Ռ. Մելիքյանին եւ ուրիշների: Ահա այս մտահոգությունների մեջ է ուրվագծվում հանրապետության նախագահի կերպարը: Հեղինակը փորձել է չհամահարթել ժամանակի դժվարություններն ու սխալները: Դա ակնհայտ է հերոսներից մեկի գրույցի մեջ: Խոսելով արտասահման արտաքսված մասնագետների մասին՝ այդ հերոսն ասում է, որ նրանց եկան փոխարինելու նախկին կարմիրգվարդիականները, որոնք մեծ ծառայություն ունեն հեղափոխությանը, եւ ապա, խոսքը որոշակիացնելով նրանցից մեկի մասին, շարունակում է. «Բայց գործարանից զլուխ չի հանում: Խոսում են նրա հետ արտադրության

հարցերից, իսկ նա հորանջում է կամ հերթական միտինգում իր ասելիք ճառի կոնսպեկտն է կազմում: Գրասեղանը տեխնիկական ձեռնարկներից մաքրեց, վրան քաղաքական գրքեր դարսեց: Արտադրական առաջադրանքը չկատարող ցեխերի պետերին ստիպում է կարդալ Մարքսի «Կապիտալը» եւ քաղվածքներ անգիր անել: Այնուհետեւ նույն հերոսը եզրակացնում է. «Ես ռուս մարդ եմ եւ չեմ ուզում, որ փուլ գա Ռուսաստանը» («Հանրապետության նախագահը», ժողովածու, էջ 178-179):

Ահա այսպիսի է դեռ ավելի վատթար վիճակ էր տիրում Հայաստանում, ուր իր գործունեությունն էր ծավալել Ա. Մյասնիկյանը: Նրա այս շրջանի կյանքի մի դրվագն է արտացոլում նաեւ **Գ. Բեսի** «Յափնջավորները» (1968) դրամատիկ պատկերը:

Շարունակությունը՝ էջ 8

ԼԵԶԱՄԱՐՏԱՆՅՈՒՆՆԵՐԸ Խ. ԱՐՈՎՅԱՆԻ «ՎԵՐՔ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ» ՎԵՊԻ «ԶԱՆԳԻ» ՆԱՎԵԼՎԱԾՈՒՄ

Սկիզբը՝ 2013-ի թիվ 24 եւ 2014-ի թիվ 1

Արովյանը «Զանգի» չափածո հատվածները գրել է շրջադասությունների կիրառմամբ, որոնք գեղարվեստական ու բանաստեղծական երանգներ են հաղորդում խոսքին, օրինակ՝ «թո՛ղ ծոց քո ցնծալից, թո՛ղ դաշտ քո զուարճալից ուռնասցի՛ն, ծաղկասցի՛ն...» զայս դաշտ երկնատիպ, դաշտավայր չքնադաղեմ...», կամ՝ «թախիծք հոգետանջք», «կրկեսք երկնահրոսք», «տաճարք պանծալիք», «շենք զուարճալիք» եւ այլն: Այս հատվածը հարուստ է նաեւ դարձվածքներով, որոնք ավելի անմիջական ու սրտամոտ են դարձնում խոսքը, օրինակ՝ ականջով ընկնել», «սիրտը չկոտրել», «սիրտը չտրորել», «աչքը լիս», «երկինք գնալ», «աստղը ծովել» եւ այլն: Կան նաեւ դարձվածներ, որոնք չափազանցությունների օրինակ են, ինչպես՝ «մութն էնպես էր գետինն առել, մատդ կոխեիր մարդի աչքը, չէր իմանալ», կամ՝ «լեզվին սարն էլ չի դիմանալ» եւ այլն:

Ուշագրավ է նաեւ այն հանգամանքը, որ Արովյանը «Զանգի» հավելվածը փաստորեն վերջացնում է գրաբարով: Սա յուրօրինակ հակահարված էր բոլոր նրանց, ովքեր մեղադրում ու հալածում էին Արովյանին՝ վեպը աշխարհաբարով գրելու համար: Նա ասես ցույց է տալիս, որ հրաշալիորեն տիրապետում է գրաբարին, սակայն չի գրում այդ լեզվով, քանի որ այն անհասկանալի է լայն զանգվածների համար:

Հզոր պաթոսով գրված այս հատվածն Արովյանի ստեղծագործության ողջ համակարգում առանձնանում է իր յուրահատկությամբ. մի կողմից՝ դրսևորելով հեղինակի գեղարվեստական մտածողության աննախադեպ մակարդակը, մյուս կողմից՝ աշխարհաբար լեզվի նոր հնարավորությունները: Հույզերի, զգացմունքների, հոգեկան պոռթկումների այս մի քանի էջերն իրենց մեջ ամփոփում են զաղափարական, գեղագիտական, լեզվական ու արտահայտչական այն բոլոր նախափնթերը, որոնց հայ նոր գրականությունը դեռ պիտի հասներ ապագայում:

«Զանգին» նույն «Վերք Հայաստանին» է՝ մի մեծ, հոյակապ երգի մեջ ամփոփված»,- գրել է Նշան Մուրադյանը: Եվ, իրոք, դժվար է ջրբաժան անցկացնել վեպի նախնական (այսինքն՝ երբ դեռ չկար այս գլուխը - Ա. Ա.) եւ վերջնական օրինակների միջեւ, սակայն նկատելի է եւ այն, որ Արովյանի գրիչն այս հատվածում ու հատկապես նրա առաջին հինգ էջերում շատ ավելի բուռն ընթացք է ստացել, կատարելության հասել, դարձել ավելի հատուկ, պատկերավորման միջոցները՝ տարաբնույթ: Այդ բազմազանության վառ օրինակներից են հավելվածի առաջին եւ երկրորդ ենթագլուխներում հեղինակի դրսևորած լեզվական հարուստ մտածողությունն ու բառագործումները: Եթե առաջինում Արովյանն օգտագործում է հատուկ արտահայտչաձևեր, ապա երկրորդում, որտեղ պատկերվում են Զանաբեռի Սբ Մարիամ Աստվածածնի եկեղեցում՝ Աղասու գերեզմանի վրա, Նազուկի մահը եւ նրանց երեխաների սուգը, գրողի գրիչը դառնում է գեղուն ու քնարական:

«Զանգի» հավելվածը զաղափարաբար ամուրմով խիստ ուշագրավ կառուցվածք ունի, ինչը եւ պայմանավորել է լեզվական բառապաշարն ու պատկերային համակարգը: Խոսքը վերաբերում է այդ հատվածի առաջին եւ երրորդ բաժիններին, որոնք կառուցված են հակադրությի սկզբունքով: Եթե առաջինում Զանգի գետը բնութագրվում է որպես քանդող, տապալող, ապա երրորդ բաժնում՝ որպես ծաղկազարդ, քաղցրահամ, զովարար, ոսկեհունք, ծաղկածին եւ այլն: «Զանգի»-ի կառուցվածքային յուրահատկությունն Արովյանին հնարավորություն է տվել եւ արձակ, եւ չափածո խոսքով իր սրտի բոլոր հույզերն ու ապրումները, ապագայի կանխատեսումներն արտահայտել: Այս գլխի առաջին հատվածում Արովյանն իր մտորումներն արտահայտում է աշխարհաբարով, գործածում հիմնականում խոսակցական բառեր ու արտահայտություններ, ինչպես՝ «Ես հաղաղին, որ աստված ոչ շիանց տա, մեկ անծանոթ անցավոր որ Կոնդի դուզը չի նի ըլում յա Ապրանքափոսիցը վեր գալիս, որ Զանգվի վրովն անց կենա, աչքը շաղվում ա, գլուխը շվարում,

ու հենց իմանում ա, թե մեկ ահագին սար վրեն փուլ եկավ»: Այստեղ հանդիպում ենք նաեւ բազմաթիվ բարբառային բառերի, օրինակ՝ «դրթուր», «բողա», «դարավուլ», «թոզ», «շիանց տալ», «ուղուր» եւ այլն: Դժվար է հավատալ, որ հենց նույն գլխում հանդիպում ենք գրաբարով գրված հիանալի հատվածների, օրինակ՝ «Զանգի՛ցս, քանի՛ցս կանգնեալ ի վերայ ահեղատեսիլ քարաժայռից քոց, խայտալով ի ծաղկանկար, երփներանգ ծոց քո հրաշագեղ, մինչ տղայն էի, խնդայի, խաղայի, ցնծայի...»: Լեզվական այս իրողությունն ուշագրավ է նրանով, որ ողջ վեպի ընթացքում Արովյանը միայն չափածո հատվածներում է գրաբարն օգտագործել: Մինչդեռ այս գլխում նա դա անում է նաեւ արձակ հատվածներում: Հանդիպում են նաեւ բազմաթիվ դիպվածային բառեր, օրինակ՝ «մեծագն», «քաղցրամոց», «երկնալից», «քաջակուռ», «գորովագութ», «աշխարհակառույց» եւ այլն: Արովյանը խոսակցական ու բարբառային լեզուն հղկել է, մաքրել, նրան հաղորդել գրական ձև ու տեսք, այն արվեստի մակարդակի բարձրացրել: Այսուհանդերձ չի կարելի ասել, որ Արովյանի լեզուն կատարյալ է: Ինքը՝ Արովյանը, ինչպես վեպի շարադրանքում, այնպես էլ այս գլխում՝

խում դժգոհում է իր «անախտան լեզվից»՝ երանի տալով «Էն սիաթին, որ մեկ ազնիվ հայի ծնունդ...»։ Նորեն էնպես գրի մեր քաջ հայերի պատմությունը, որ լսող ու կարդացող վառվի, բորբոքվի, զարմանա, հիանա»:

«Զանգի» գլխում Արովյանը սահուն կերպով արձակից անցել է չափածոյի, եւ հեղինակային ցատկահար խոսքն աստիճանաբար փոխվել է լիրիզմի: Չափածո հատվածներն աղոթքի են նմանվում՝ բողոքից վերածվելով խնդրանքի, հույսի, անհուն հավատի առ ապագան, եւ թերեւս այդ պատճառով է նաեւ, որ Արովյանը «Զանգին» ավարտել է չափածո գրաբարով:

«Ռուսական տիրապետութենէն առաջ՝ մահմետական լուծի տակ ճգմուած, խեղդուած, զահանդած, սահմուկած Հայու-թեան սարսափահար ու ցաւագին հոգին է որ կը պատկերանայ անոր առաջին մասին մեջ՝ սարսեցուցիչ զօրութեամբ մը ներշնչման եւ մրկածեւ ուժով մը արտայայտութեան: Երկրորդ մասը կ'ոգէ հին ազատ օրերու փառաւոր, մխիթարիչ ու վերանորոգիչ յիշատակը՝ ներկային աղջամուղին մեջ ծիածանի մը պէս յանկարծ մշուշող, եւ վերջին մասը կը փառաբանէ ռուսական զօրութեան գալուստը՝ իբրեւ փրկութեան առաւօտին ծագումը»,- գրել է Արշակ Չոպանյանը «Զանգի»-ի մասին: Ու թեւէ Չոպանյանն ընդհանրության մեջ ճիշտ է գնահատում այս գլխի կառուցվածքային ու բովանդակային պարունակությունը, սակայն այս գլխի բուն արժեքը միայն դա չէ, այլեւ այն, որ Արովյանը հիմնադիր ու նորարար էր՝ ազգային, մշակութային անցնելիք ճանապարհի ու լեզվական զարգացման ընթացքի: Այս առումով կարելի է ասել, որ Արովյանն արեւ այն, ինչ արել էին իրենից առաջ Մաշտոցն ու Խորենացին՝ ազգային, քաղաքական ու մշակութային կործանման նախաշեմին ստեղծելով ազգափրկիչ գիր, պատմագրություն, գրականություն ու լեզվամտածողություն: Արովյանի բուն մեծությունը լավ է բնութագրել մեր գրականության նշանավոր դեմքերից մեկը՝ Կոստան Չարյանը: Խոսելով մեծ լուսավորչի մասին, որին նա անվանել է իդեալամարդ, գրել է, որ Արովյանը «ապրել ուզող ժողովրդի հսկայական կանչն է»:

ԱՆԻ ՍՍՍՏՐՅԱՆ

Սրբադասման եւ Ծիսական հանձնախմբերի հանդիպումը Անթիլիասում

Հունվարի 27-29-ը Անթիլիասի Մայրավանքում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Շարյազույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսի օրինությամբ տեղի ունեցավ Հայաստանյայց Առաքելական Սբ

նությունը եւ գնահատանքը հանձնախմբի կատարած աշխատանքների համար:

Ժողովն սկսվեց միասնական Տերունական աղոթքով, եւ «Հոգւոց» արտասանվեց Տեղասպանության նահատակների հոգիների խաղաղության համար: Ժողով

չապահյանը, Բագրատ եպս Գալստանյանը, Անուշավան եպս Դանիելյանը, Բաբկեն եպս Չարյանը, Վահան եպս Հովհաննիսյանը, Չաքարիա վրդ. Բաղումյանը եւ Վահրիճ աբեղա Ղարախանյանը:

Հանդիպման ընթացքում քննարկվեցին եւ որոշումներ կայացվեցին սրբադասման պայմանների, կարգի, Տեղասպանության նահատակներին նվիրված շարականի կանոնի, ծիսական հիշատակության կարգի եւ թվականի, նրանց մասունքների եւ սրբապատկերի պատրաստման վերաբերյալ: Ժողովը հստակեցրեց նաեւ աշխատանքների կատարման ժամանակացույցը՝ 2015 թ. սրբադասման ամբողջ գործընթացն ավարտին հասցնելու համար: Այս ուղղությամբ տրվեցին համապատասխան հանձնարարականներ:

Սրբադասման հանձնախմբի հաջորդ հանդիպումը տեղի կունենա մայիսի 25-30-ը՝ Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում:

Իսկ հունվարի 29-30-ը տեղի ունեցավ Հայաստանյայց Առաքելական Սբ Եկեղեցու ծիսական հանձնախմբի հանդիպումը, որին մասնակցում էին Կոմիտաս

արք. Օհանյանը (համաատենապետ), Արշակ եպս Խաչատրյանը (համատենապետ), Վարուժան արք. Հերկելյանը, Սեպուհ արք. Սարգսյանը, Գեղամ արք. Խաչերյանը, Միքայել եպս Աջապահյանը, Վահան եպս Հովհաննիսյանը եւ Չաքարիա վրդ. Բաղումյանը:

Հանդիպման ընթացքում հանձնախումբը, հիմք ընդունելով 2013 թ. Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում գումարված Եպիսկոպոսաց Ժողովի որոշումները, քննարկեց եւ վերջնական տեսքի բերեց սուրբ Մկրտության խոր-

հրդակատարության բնագիրը եւ կանոնական ուղեցույցը: Մասնավոր քննության առնվեց նաեւ ծիսական լեզվի խնդիրը: Սբ մկրտության նախապատրաստության ուսուցման ձեռնարկի առնչությամբ հանձնախումբը որոշեց շարունակել լրամշակման աշխատանքները՝ վերջնաժամկետ սահմանելով մայիս ամիսը:

Ծիսական հանձնախմբի հաջորդ հանդիպումը տեղի կունենա մայիսի 19-23-ը Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնում:

Եկեղեցու սրբադասման հանձնախմբի հանդիպումը: Ժողովից առաջ Սրբադասման հանձնախմբի անդամները հանդիպեցին Արամ Ա Վեհափառի հետ՝ ստանալով նրա հայրական օրի-

վին մասնակցում էին Սեպուհ արք. Սարգսյանը (համատենապետ), Արշակ եպս Խաչատրյանը (համատենապետ), Վարուժան արք. Հերկելյանը, Սուշեղ արք. Մարտիրոսյանը, Միքայել եպս Ա-

Սկզբը՝ էջ 5

դ. Արարչագործ խոսքն անշեշտ կրակ է, որը համակում է արդարներին եւ նվիրյալներին՝ այրելով մեղքերի մոլախոտը. «Ես ասացի. «Չեմ տա Տիրոջ անունը, այլեւս չեմ խոսի Նրա անունից»։ Սակայն իմ սրտում կարծես կրակ վառվեց, բորբոքվեց ոսկորներն իմ մեջ, ու ես ամեն կողմից լքված մնացի, չկարողացա հանդարտվել» (Երեմ. Ի 9)։ Ոչինչ էլ ոչ ոք չի կարող մարել այս կրակը, քանզի այն Տիրոջից է՝ մաքրագործող եւ սրբացնող։

Ե. Աստվածաշունչը նման է մուրճի, որը կարող է փշրել այն սրտերը, որոնք քարացել են արատավոր մեղքերի ծանրությունից. «Իմ խոսքերն արդյոք կրակի նման չե՞ն կամ մուրճի, որ քար է կտրում» (Երեմ. ԻԳ 29)։ Աստվածային խոսքը կարող է փշրել նախանձից եւ չարագործություններից զոյացած լեռները, հնազանդեցնել մեղսագործներին, կերտել ճշմարիտ քրիստոնյայի նկարագիր։ Ծշմարտապես Աստծո կամքը փնտրող քրիստոնյան պետք է մի կողմ դնի սեփական մտածումներն ու կարծիքները, տրվի Աստծո խոսքի հավատարիմ սերտմանը եւ իրագործմանը։

Գ. Տիրոջ խոսքը հոգեւոր սնունդ է նորադարձ քրիստոնյաների համար. «Իբրեւ մանուկներ ի Թրիստոս կաթ տվեցի ձեզ եւ ոչ՝ կերակուր, քանի որ դեռ կարող էլ չէիք...» (Ա Կորնթ. Գ 2)։ Այս կենսատու խոսքով ենք սնվում մենք՝ քրիստոնյաներս՝ աստվածային փր-

կագործությանը հաղորդակից դառնալով. «Ապա ուրեմն հավատը լավածից է, եւ լավածը՝ Թրիստոսի խոսքից» (Հռոմ. Ժ 17)։ Սնվելով աստվածային խոսքով՝ ձեռք ենք բերում աներեր հավատ, վստահություն, խոնարհություն, հնազանդություն՝ գտնելով մեղքերի ճահճուտից հեռացնող ծաղկավետ արահետը։

Ե. Աստվածաշունչը ընթերցողը պետք է գինվի լրջմիտ ուշիմությամբ, խորագգացությամբ, երկյուղածությամբ կանգնի Աստծո առաջ եւ իր սրտում ընդունի Նրա խոսքի սերմերը։ «Վերածնվեցե՛ք ոչ թե ապականության երթակա սերմից, այլ՝ անապականից՝ Աստծու կենդանի եւ մշտնջենական խոսքով» (Ա Պետ. Ա 23)։ Տիրոջ խոսքը սերմ է, որն ընկնում է մեր սրտերը, ծլարձակում եւ մեզ նախապատրաստում նոր՝ առ Աստված կյանքի։ Երբ այդ սերմն ընկնում է պարարտ հողի մեջ, անշուշտ, բերք է տալիս. «Իսկ այն, որ պարարտ հողի վրա է, նրանք են, որ բարի եւ զվարթագին սրտով լսելով խոսքը՝ ընդունում են այն եւ հարատեւելով պտուղ են տալիս» (Ղուկ. Ը 15)։

Եկեղեցին ինքնակամ մեկնություն չի տալիս Աստծո խոսքին, այլ այդ խոսքի անմիջական ժառանգորդն է, ժառանգորդ, որ աստվածային ճշմար-

Շուրիշկանի Սբ Ավետարանը

տություններն ստացել է առաքյալներից՝ Տիրոջ աշակերտներից։

«Ինչպես որ, ասենք, երբ անձրեւ կամ ձյուն է իջնում երկնքից եւ կրկին այնտեղ չի վերադառնում, քանի դեռ չի ոռոգել երկիրը, չի ծլեցրել ու պտղաբերել այն, սերմանողին սերմ եւ ուտելու հաց չի տվել, այդպես էլ պիտի լինի իմ խոսքը, որ ելնում է իմ բերանից. նա դատարկ չի վերադառնալու, մինչեւ որ չկատարի այն, ինչ կամեւում եմ ես» (Ես. ԾԵ 10-11)։

Եկեղեցու նշանավոր հայրերը Սուրբ Գրքի աստվածային խոսքի ամենօրյա ընթերցումը

համարել են կենսական անհրաժեշտություն։ Երբ Աստվածաշունչն ընթերցում ենք հավատով, Սուրբ Հոգու կենդանի ներգործությունն առավել է ամրացնում մեր հավատը՝ մաքրագործվելու եւ քրիստոնյայի նկարագիր ունենալու ձգտում առաջացնելով։ Սուրբ Գրքի ընթերցանությամբ հաղորդվելով Փրկչին՝ մեր սրտում անտեսանելիորեն դրոշմվում են հոգեւոր առաքինությունները, որոնք լուսարձակում էին Տիրոջ մեջ։

Սուրբ հայրերն ուսուցանում էին, որ Աստվածաշունչի ընթերցանությունը պետք է տարբերվի սովորական ընթերցանու-

թյունից. հոգեւոր ընթերցանությունը ոչ թե գիտելիք ձեռք բերելու պարզ ընթացք է, այլ՝ կենդանի գրույց Աստծո հետ, Նրա խոսքի ունկնդրում։ Տիրոջ խոսքը հասկանալու համար պետք է «լսելու ականջ» ունենալ, այսինքն՝ կարողանալ հոսքը որպես հոգեւոր սրբազան սնունդ, կենսատու աղբյուր ընկալել եւ հանդուգն վերլուծությունների չտրվել, գերծ մնալ մտքերի խռովությունից եւ հիշողությունների գրոհից, որոնք խաթարում են Աստծուն մոտեցնող խաղաղ ընթացքը։ Աստվածաշունչի ընթերցանությունը Տիրոջ շնորհի մեջ մնալու ամենագործուն միջոցն է. «Աստուց մեզ պարգևաված Սուրբ Գրքերը լույս են եւ լուսավորում են մեր մտքերում ու լուսավորում՝ գրվածքների միջոցով հոգեղենը տեսնելու» (Լուծմ. Դիոնիսիոսի, 12ա)։ Առանց Տիրոջ խոսքով իմաստնաւալու՝ անհնար է աստվածահաճ կյանքով ապրել։ Հաղորդվելով աստվածային խոսքին՝ մեր միտքն ու հոգին սրբագործվում են մեղքերի ժանտափոփոխությունից եւ պայծառանում հոգեւոր լույսով, ուստի փառաբանենք Աստծուն՝ Իր մեծագույն եւ անգնահատելի պարգևի համար՝ հիշելով Դավիթ արքայի խոսքերը.

«Հիրավի, սիրեցի քո պատվիրանները ոսկուց ու տպագիրներից ավելի։ Ըո բոլոր պատվիրաններն ինձ հաջողություն բերին, քանզի ատեցի ճանապարհը չարիքի» (Սաղմ. ԺԺԸ 127-128)։

Արփինե ՀԱՆԹԻԿՅԱՆ

Քաղաքակրթության պատմության ընթացքում կրոնը մշտապես առանցքային նշանակություն է ունեցել։ Մարդը հասարակական եւ կրոնական էակ է։ Նախամարդու վրա մոգական տպավորություն էր թողնում բնական երեւույթների առեղծվածը, որն իրենից ներկայացնում էր «ի՛նչ»-երի եւ «ի՛նչո՛ւ»-ների երկար մի շարք։ Պատմության մեջ հնարավոր չէ գտնել մի ժողովուրդ, որը կրոնական հավատալիք ունեցած չլիներ։ Եթե անգամ հասարակությունը հայտարարում է, որ ինքն անաստված (աթեիստ) է, ինչպես դա եղավ խորհրդային կարգերի ժամանակ, ապա գործնականում մարդիկ, միեւնույն է, գտնում են կրոնին փոխարինողներ, օրինակ՝ «անսխալական մարդիկ», «ուսուպիական նպատակներ, իդեալներ» եւ այլն։

Կրոնը բխում է աշխարհի հետ մարդու ունեցած այն նախնական փորձառությունից, որ մարդ արարածից վեր գոյություն ունի մեկ այլ գոյություն, որը տնօրինում է մարդու կյանքը եւ գտնվում է տիեզերական տարածքներից վեր։ Ուստի կյանքի եւ մահվան իրողությունը մարդու մեջ արթնացնում է դրանք տրված լինելու գիտակցությունը։ Մարդիկ բոլոր կրոններում կեցության մասին փնտրում են մի վերջնական պատասխան՝ ո՞վ է մարդը, որո՞նք են կյանքի իմաստն ու նպատակը, ի՞նչ է մահը եւ այլն։ Կրոնի գլխավոր նպատակներից մեկը մարդու փրկությունն է։ Ընդհանրական իմաստով փրկություն նշանակում է ազատագրում։ Իսկ կրոնական իմաստով փրկություն նշանակում է այն երանելի վիճակը, որին ձգտում են հավատաքյալները։

Դեռ անտիկ շրջանում «կրոն» բառի վերաբերյալ ձեւավորվել են երկու մեկնաբանություն՝ փիլիսոփայական եւ աստվածաբանական։ Ըստ առաջին մեկնաբանության, որն առաջ է քաշել հռոմեացի հռետոր եւ փիլիսոփա Տիցերոնը, «կրոն»

Ի՞ՆՉ Է ԿՐՈՆԸ

բառն առաջացել է relegere բայից եւ նշանակում է վերանայել, մտածել՝ դրանով իսկ ընդգծելով կրոնի՝ մարդկային չափողականությունը։

Ըստ երկրորդ մեկնաբանության, որն առաջ է քաշել քրիստոնյա գրող Լակտանցիան, «կրոն» բառն առաջացել է religare բայից, որը նշանակում է միացնել։ Այսինքն՝ կրոնը միավորում է մարդուն Աստծո հետ։

Նոր ժամանակներում հայ լեզվաբան Հր. Աճառյանը «Հայերեն արմատական բառարանում» նշում է, որ «կրոն» նշանակում է կարգ, կանոն, վարք, օրենք, սովորություն, վարդապետություն, հավատք եւ այլն։

Շատերն են փորձել տալ կրոնի հստակ սահմանումը, բայց մինչ օրս ոչ ոքի չի հաջողվել։ Կրոնը բազմաշերտ երեւույթ է, եւ իբրեւ սոցիալական հիմնական ինստիտուտներից մեկը՝ կարելի է դերակատարում ունի հասարակական կյանքում։

Կրոնի վերաբերյալ գոյություն ունեն որոշակի տեսակետներ՝ փիլիսոփայական, սոցիոլոգիական, հոգեբանական, աստվածաբանական եւ այլն։

Փիլիսոփայությունը դոգմատիկ համակարգ չէ, ուստի պատահական չէ, որ կրոնի վերաբերյալ տարբեր փիլիսոփաներ տարբեր սահմանումներ են տվել։ Ռուս փիլիսոփա եւ աստվածաբան Ֆլորենսկին կրոնը սահմանում է այսպես. «Եթե գոյաբանորեն կրոնն Աստծո կյանքն է մեր մեջ եւ մեր կյանքը՝ Աստծո, ապա երեւութապես կրոնն այնպիսի գործողությունների եւ ապրումների համակարգ է, որն ապահովում է հոգու փրկությունը», իսկ գերմանացի փիլիսոփա Ֆոյերբախն ասում է. «Կրոնի էությունն ու գիտակցությունը սպառնում է նրանով, որ գտնվում է մարդու էության, գիտակցության եւ ինքնագիտակցության մեջ։ Կրոնը չունի սեփական, հատուկ բովանդակություն»։

Սոցիոլոգները կրոնը դիտարկում են հասարակական զարգացման դինամիկայի մեջ։ Ֆրանսիացի սոցիոլոգ Էմ. Դյուրկեյմը գրում է, որ կրոնը հավատալիքների եւ գործողությունների համակարգ է, որը միավորում է մարդկանց մեկ բարոյական հանրության մեջ, ինչը կոչվում է Եկեղեցի։

Ինչ վերաբերում է հոգեբանությանը, ապա այն գործ ունի կրոնի հետ՝ որպես հոգեբանական երեւույթ։ Հոգեբանությունը կրոնը դիտարկում է որպես անհատի ապրում, որով կարելի է ազդել մարդու կամ մարդկային խմբերի վրա։ Հոգեվերլուծող Չ. Ֆրեյդը կարծում է, որ կրոնը համապարփակ խմբային ներքո է։

Ըստ ուղղափառ աստվածաբան Օսիպովի՝ կրոնի համար «առաջնայինն ու գլխավորը անձնական, հոգեւոր, կատարյալ, վերերկրային Սկզբի՝ Աստծո դավանությունն է, որը բոլոր գոյերի աղբյուրն է, այդ թվում եւ՝ մարդու»։ Այլ մեկնողներն են, որ Աստված ստեղծել է մարդուն՝ ըստ Իր պատկերի եւ նմանության։ Մարդու հոգին Արարչի մասնիկն է, դրա համար էլ գոյություն ունի մարդու հավերժական ձգտումն առ Իր Արարիչը։ Հենց այդ ձգտումն է ընկած կրոնի հիմքում։ Իսկ Հայ Եկեղեցու 20-րդ դարի աստվածաբաններից Արշակ Տեր-Միքելյանը հետեւյալ տեսակետն է արտահայտում. «Կրոնը մարդու անձնա-

կան էության հաղորդակցությունն է Աստծո հետ, որի գործողությունից է կախված նրա էության կատարելությունը։ ... Կրոնն ինչպես որ հաղորդակցությունն է Աստծո հետ, այնպես էլ նմանների միջեւ, որով եւ կառուցվում է անձեռնմխելի միություն»։

Կրոնը՝ անբացատրելի բացատրությունը, որն անփոխարինելի ազդեցություն է ունեցել տարբեր ժողովուրդների մշակույթների ձեւավորման, զարգացման վրա, եղել է շատ երկրներում առ այսօր էլ շարունակում է մնալ որպես պետական գաղափարախոսության հիմք, օրենքները սնող աղբյուր, եկավ պատասխանելու խորհրդավորին, կատարյալին, անըմբռնելիին։

Դավիթ սրկ. ՀԱՄԱԿԱՅԱՆ

Նոր նշանակումներ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Շայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տնօրինությամբ կատարվել են Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնի միաբանների Նոր նշանակումներ։ Խորեն վրդ. Հովհաննիսյանը նշանակվել է Ս. Գայանե վանքի վանահայր, Իսահակ վրդ. Պողոսյանը՝ Մայր Աթոռի սոցիալական ծառայության տնօրեն։

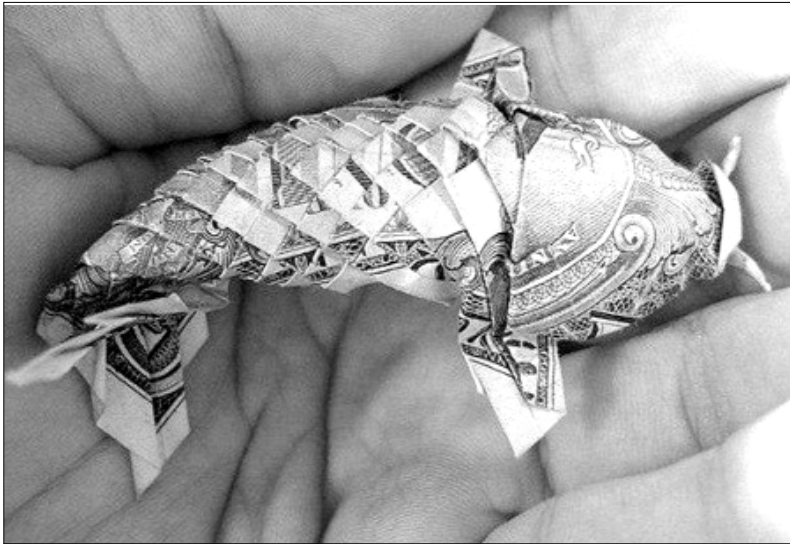
Անդրանիկ աբեղա Գեորգյանը, ազատվելով Ս. Գայանե վանքի վանահոր պարտականություններից, կշարունակի ծառայել Մայր Աթոռի կալվածոց տեսչության տնօրենի պաշտոնում։

Լրատվական նյութերը՝

ՄԱՅՐ ԱԹՐՈՒ ՍԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԵՐԵԿԱՅԿԱՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ

Մարկեռին
ՕԼԵՍՆԻՅԿԻ

ՆԱՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՎՐՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Սկիզբը՝ 2013-ի թիվ 24,
2014-ի թիվ 1

Գ) Մեր եւ հարգանք մերձավորի նկատմամբ

Հարգելով եւ սիրելով սեփական անձը՝ պետք է նաեւ սիրել ու հարգել մերձավորին՝ ըստ Տիրոջ այն խոսքի, թե «պիտի սիրես քո ընկերոջը, ինչպես քո անձը» (Մատթ. ԻԲ 39):

Մերձավորի նկատմամբ հարգանքը հիմնվում է ինչպես նրա մարդկային, այնպես եւ անձնական արժանիքների վրա: Պարտավոր ենք հարգել դիմացիններին, որովհետեւ նրանցից ամեն մեկն Աստծո պատկերն է, նրանցից յուրաքանչյուրի համար է Հիսուսը խաչի վրա Իր արյունը հեղել, եւ յուրաքանչյուր ոք, վերջապես, կոչված է հավիտենական կյանքի՝ Աստծո հետ միավորվելով: Սրանում է մերձավորի մարդկային արժեքը: Իսկ եթե մերձավորը քրիստոնյա է, ապա նա վերածնվել է մկրտության սուրբ ավազանից եւ նույն Եկեղեցու անդամ է: Սակայն մեր մերձավորն ունի նաեւ անձնական արժանիքներ՝ պայմանավորված սեփական բարոյական արժեքահամակարգով: Այս պարագայում պարտավոր ենք առավել հարգել մեր մերձավորին: Բայց քանի որ մեր մերձավորները զգալիորեն տարբեր են թե՛ անձնական եւ թե՛ բարոյական ար-

ժանիքներով, ուստի արժանի են հարգանքի տարբեր չափով: Այս մասին մեզ շատ հստակ ուսուցանում է Սուրբ Գիրքը: Հիսուս Քրիստոսն առանց «ամոթի» մեզ անվանում է եղբայրներ՝ պատվիրելով հարգել Աստծո պատկերը՝ մարդուն, եւ խիստ դատապարտում մերձավորին անարգողին. «Ամեն մարդ, որ իր եղբորն ասի հիմար, ենթակա կլինի դատաստանի, եւ ով իր եղբորն ասի՝ ապուշ, ենթակա կլինի գեհեմի կրակին» (Մատթ. Ե 22): Պետրոս առաքյալը պատվիրում է. «Հարգեցե՛ք բոլորին» (Ա Պետ. Բ 17): Իսկ Պողոս առաքյալը խրատում է. «Եղբայրասիրության մեջ՝ միմյանց հանդեպ լիսե՛լ գթասիրտ, պատիվ տալու մեջ՝ միմյանց գերազանցել» (Հռոմ. ԺԲ 10): Հարգանքը հակառակ է անարգանքին եւ անգամ մերձավորի հանդեպ արհամարհանքին: Մենք չպետք է արհամարհենք նույնիսկ բարոյապես անարժան եւ արատավոր մարդուն, այլ կարող ենք եւ պարտավոր ենք հեռու պահել դրանցից: Այսպիսով, հեռանում ենք ոչ միայն մարդուց, այլեւ արատներից, որոնք առկա են դիմացինի մեջ: Առանց լուրջ պատճառի՝ անձից հեռու մնալը ճիշտ չէ, քանի որ թերություններին զուգահեռ՝ մարդու մեջ կան նաեւ դրական հատկանիշներ (քանի դեռ նա չի հասել դիվական վիճակի): Արատավոր մարդուն չպետք է արհամարհել, այլ պետք է փոր-

ձել նրան կանգնեցնել ճշմարիտ ճանապարհին: Հիշենք առաքյալի խոսքերը. «Կարող է Տերը նրան կանգուն պահել» (Հռոմ. ԺԴ 4), «Սերը ամեն բանի դիմաւում է, ամեն բանի հավատում, մշտապես հույս է տաժում, ամեն բանի համբերում» (Ա Կորնթ. ԺԳ 7): Ավետարանը վկայում է, որ Հիսուսն արհամարհանքով չի վերաբերվել անարժաններին, օրինակ՝ փարիսեցիներին: Տիրոջ Որդին դատապարտում էր նրանց, սակայն դատապարտելով նաեւ կարեկցում (Մատթ. ԻԳ 2, 37): Արդ, ի՞նչ կարող ենք ասել բոլորին քամահրանքով վերաբերվելու մասին: Ի դեպ, ոչ վաղ անցյալում գերմանացի փիլիսոփա Շոպենհաուերը (1788-1860 թթ.) զարգացրեց փիլիսոփայական մի ուղղություն, որը սովորեցնում էր արհամարհել մարդկանց: Մենք սովորաբար քամահրանքով ենք վերաբերվում ուրիշներին՝ եսասիրության պատճառով:

Հարգելով մերձավորին՝ պետք է սիրենք նրանց: Մերն արտահայտվում է դիմացինին բարիք ցանկանալու, նրա հոգու եւ մարմնի բարեկեցությանը նպաստելու ձգտումով: Այսօր շատերն են խոսում մարդասիրության (ֆիլոտրոպիա) եւ մարդկայնության մասին: Սակայն այս երկուսը տարբեր են միմյանցից՝ քրիստոնեական ճշմարիտ սիրո համաձայն: Մարդասիրությունը բխում է բոլոր մարդկանց հանդեպ տածած հարգանքից: Աստեւելով մարդկային սխալական բնության արատները՝ անձն ի վիճակի չէ տեսնելու դիմացինի այլատրվածության խորությունը, հետեւաբար՝ նաեւ բուժելու դրանք: Այս դեպքում նկատի է առնվում մերձավորի երկրային բարեկեցությունը միայն՝ չմոռանալով սեփական շահերի մասին: Այսինքն՝ մարդը փնտրում է ոչ թե Աստծու փառքը, այլ՝ սեփական ետը: Սակայն քրիստոնեական ճշմարիտ սերը բխում է Աստծո հանդեպ սիրուց՝ չանտեսելով մարդկային ցեղի բոլոր արատները եւ առաջարկելով դրանց բուժման հնարավորություններ:

Այս ճանապարհով ապահովվում է ոչ միայն երկրային բարեկեցությունը, այլեւ առավել շեշտադրվում է հավիտենականը՝ երկնայինը՝ համակված ինքնամերժումով եւ Աստծո փառքին արժանանալու ձգտմամբ: Սակայն «մարդասիրություն» բառը կարող ենք հասկանալ առավել բարձր՝ քրիստոնեական ճշմարիտ սիրո իմաստով: Պարզապես պետք է տարբերել իրական մարդասիրությունն անիրականից եւ ոչ լիարժեքից: Ինչպես որ պետք է հարգանքն անխտիր տարածել բոլորի վրա, այնպես եւ մերձավորի հանդեպ տածած սերը պետք է առանց բացառության փարի բոլորին: Սամարացու առակով Աստվածորդին պատգամում է բարիք գործել դիմացինին՝ առանց ազգի, կրոնի եւ բարոյական արժեքների խտրականության (հմմտ. Ղուկ. Ժ 29): Բայց քանի որ մենք չենք կարող հաղորդակցության մեծ դաշտ ստեղծել մարդկանց հոծ բազմության հետ, պետք է հոգ տանենք մերձավորների հանդեպ, որոնց հետ գտնվում ենք մտերմիկ եւ ջերմ հարաբերությունների մեջ: Այս գաղափարը նույնպես արտահայտված է Քրիստոսի պատմած «Բարի սամարացին» առակում: Մերձավոր են կոչվում նրանք, որոնց բախտ է վիճակվել բարեգործություն անելու (հմմտ. Ղուկ. Ժ 36-37): Պողոս առաքյալը տարբերակում է եղբոր եւ մեր-

ձավորի հանդեպ տածած սերերը: Նա «եղբայր» կամ «մտերիմ» է անվանում հավատակցին (Հռոմ. Ը 17, 29, Գաղ. Գ 26, Դ 26, Եբր. Գ 1): Հետեւաբար քրիստոնյաներն առավելապես մեր եղբայրներն են, որոնց համար պետք է բարեգործություն անել. «Բարին գործենք բոլորի հանդեպ, մասնավոր հավատի մեջ մեր հարազատների հանդեպ» (Գաղ. 2 10): Մեր եղբայրների հանդեպ տածած սիրով պետք է սովորենք սիրել բոլոր մերձավորներին: Ինչպես Պողոս առաքյալն է ասում. «Եվ Ինքը՝ Տերը, թող աճեցնի եւ առատացնի ձեր սերը, որ ունեք միմյանց հանդեպ եւ բոլորի հանդեպ, ինչպես եւ մենք՝ ձեր հանդեպ» (Ա Թես. Գ 12): Մեր մերձավորները մեծավ մասամբ ուղղափառ քրիստոնյաներն են, որովհետեւ գտնվում են մեզ հետ բարեկամական հարաբերությունների մեջ, եւ մեծ հնարավորություններ ու առիթներ ունենք թե՛ միմյանց եւ թե՛ ուրիշներին բարեգործություն անելու: Նույն հարաբերությունների մեջ ենք գտնվում նաեւ մեր բարեկամների կամ մեր խնամքի տակ գտնվողների, բարեկամ ժողովուրդների ու պաշտոնակիցների, ինչպես նաեւ՝ նույն քաղաքի բնակիչների եւ այլոց հետ: Նրանք են մեր մերձավորները:

Շարունակելի

Ուսերենից թարգմանեց
Օլգա ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԸ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 1960-1980-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

Սկիզբը՝ էջ 5

Հայաստանի խորհրդայնացման պատմական իրադարձություններին են նվիրված նաեւ **Գ. Գեւորգյանի** «Կապույտ ձիավորը» (1967), **Ա. Արաքսմանյանի** «Պատեր անդունդի եզրին» (1970), **Ա. Շահինյանի** «Բանտարկյալը» (1971), **Ս. Հարությունյանի** «Դեռ կգա մեր գրահապտը» (1975) դրամաները, որոնցում իրենց արտացոլումն են գտել Մայիսյան ապստամբությունը, հեղափոխական գործիչների կենսագրական առանձին դրվագներ: Արաքսմանյանի եւ Շահինյանի դրամաներում հերոսները վերածվել են առանձին խորհրդանշանների եւ գործում են պայմանական վիճակներում: Խորհրդանշան կերպարները մոլվում են ավելի մեծ ընդհանրացումների. մի կողմից՝

գաղափարական պայքարի մարտիկ-բանտարկյալներ, մյուս կողմից՝ հին վարչակարգի ներկայացուցիչ բանտապետեր: Արաքսմանյանի հերոսներն ավելի վերացական են, իսկ Շահինյանն ընդհանրացված կերպարները ներկայացրել է անհատական մարդկային գծերով՝ չանտեսելով նրանց արարքների հոգեբանական հիմնավորման անհրաժեշտությունը: Նախկինում շրջապատի ծաղրին արժանացած բանտապետն այսպես է արդարացնում իրեն. «Ես... հո բանտապետ չեմ ծնվել, բժիշկ: Մարդիկ, մարդիկ են իրենց բանտն ու բանտապետն ստեղծում: Բանտ, ահա միակ տեղը, որտեղ կարող էի իմ վրեժը լուծել մարդկանցից» («Տրամվայը պարկ է գնում», ժողովածու, 1981, էջ 97): Այս

ընդգրկման մեջ է նաեւ **Վ. Շողերյանի** «Եռապատում» (1970) դրաման, որի երեք պատումներն արտացոլում են հայ ժողովրդի պատմության երեք առանձին, բայց տրամաբանորեն իրար շարունակող շրջաններ՝ Սարդարապատի ճակատամարտը, Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը եւ 1960-ական թթ. կյանքը:

Նյութը՝ նյութ, ժամանակի պահանջը՝ ժամանակի պահանջ, բայց թատրոնի, արվեստի, գեղարվեստի պահանջները չբավարարվեցին: Ամեն ինչ մնաց միջին գծից ցածր:

1960-1980-ական թթ. հայ թատերգությունը հիմնականում ընթացել է նյութի կուտակման ճանապարհով՝ իր ընդգրկումների մեջ ստեղծելով թեմե քիչ, բայց նկատվող կատակերգություններ

ու դրամաներ: Բայց եւ նյութի կուտակումը մեծ մասամբ չի փոխհատուցվել ոճական բազմազանությամբ, եւ որ ամենակարեւորն է՝ գեղարվեստական լուրջ նվաճումներով: Ծառ բան մնացել է մակերեսի վրա, եւ շատ ու շատ թատերգությունների առիթով անհրաժեշտ է ասել, որ դրանք կարող էին բեմական կարճատեւ կյանք ունենալ կամ ունեցել են, բայց գրական կյանք՝ որպես գեղարվեստական արժեք, չունեն: Ուստի եւ դրանց տպագրությունը՝ որպես գրական ստեղծագործություն, զգալի չափով չի արդարացնում իրեն: Ժամանակն է, որ հայ թատերգությունը թոթափի գրական մյուս տեղերից ունեցած իր որակական խզումը եւ գեղարվեստական զարգացման մեջ ապահովի առաջապահ դիրք: Դա է պահան-

ջում ժամանակակից կյանքի ու ժամանակակից մարդու ամենօրյա դրաման:

Դավիթ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր

ԵՐԻՍՏՈՆՅԱ ՋԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային,
լրատվական երկշաբաթաթերթ

Հիմնադիր՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հրատարակիչ՝
«Քրիստոնյա Հայաստան»
թերթի խմբագրություն
Գլխավոր խմբագիր՝
Աստղիկ Ստամբուլյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝
Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածին
Հեռախոս՝ 517197

Էլ. փոստ՝ qh@etchmiadzin.am
astghikstam@gmail.com

web կայք՝
kh-tert.livejournal.com
krishayas.wordpress.com
Ստոր. տպագր.
3.2.2014 թ.

Տպաքանակը՝ 2100
Գինը՝ 50 դրամ